

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysten ja taloushallinnon juridiikka

Sari Jäntti

EUROOPAN UNIONIN VAIKUTUKSIA MAATALOUS- YRITTÄJÄÄN SUOMESSA

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

Sari Jäntti

Euroopan unionin vaikutuksia maatalousyrittäjään Suomessa, 68 sivua

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Liiketalous

Yritysten ja taloushallinnon juridiikka

Ohjaaja: Yliopettaja Marjut Heikkilä

Tämän opinnäytetyön aiheena oli tutkia Euroopan unionin vaikutusta maatalousyrittäjään Suomessa. Tarkoituksena oli perehtyä Euroopan unioniin ja sen vaikutuksiin Suomen maataloudessa. Lisäksi tutkittiin, millaista Suomen maatalouspolitiikka oli ennen EU-jäsenyyttä ja miten Suomen maatalous muuttui EU:n myötä.

Tutkimuksen teoreettisessa osassa tutustuttiin Euroopan unioniin, yhteiseen maatalouspolitiikkaan sekä Suomen maatalouteen ennen EU-jäsenyyttä sekä sen aikana. Lähdeaineistona käytettiin EU:sta ja maataloudesta kertovaa kirjallisuutta ja internetsivuja.

Empiirisessä osassa haastateltiin EU:n ja maatalouden kanssa tekemisissä olleita henkilöitä. Haastatteluilla työhön saatiin myös käytännön näkökulmaa.

Tutkimuksessa selvisi, että EU vaikutti radikaalisti Suomen maatalouteen. Tilakoot kasvoivat, viljelijä kohtasi tukiviidakon ja valvontaorganisaation, tuottajahinnat romahtivat, viljelijän tulorakenne muuttui, olennaiset päätökset tehtiin EU-tasolla ja Suomen maatalous tuli entistä enemmän riippuvaiseksi kansallisesta rahoituksesta.

Asiasanat: EU-oikeus, maatalouspolitiikka, maatalous.

ABSTRACT

Sari Jäntti

European Union's influences in Finnish agriculture, pages 68

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Programme in Business Administration

Specialization in Corporate and Financial Law

Final Year Thesis 2010

Instructor: Mrs Marjut Heikkilä

The objective of this thesis was to study the European Union's effect on a farmer in Finland. The aim was to focus on EU and its influence on Finnish Agriculture. The Finnish agriculture policy before EU as well as the main changes in it after EU was also researched.

The theoretical part introduced EU, common agriculture policy and explored Finnish agriculture before and after Finland joined EU. Source material was gathered from the internet and the literature of EU and agriculture.

The empirical part included interviews with people who have worked with agriculture and EU. These interviews gave practical point of view to this research.

This study showed that EU had a radical influence on Finnish agriculture. Farm sizes increased, farmers had to face rough support system and strict monitoring organization, the producer prices dropped, the revenue structure of farmers changed, Essential decisions were made in EU and Finnish agriculture became even more reliant on national funding.

Keywords: EU-law, agricultural policy, agriculture.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 EUROOPAN UNIONI.....	9
2.1 Euroopan yhteisön synty	9
2.2 Perussopimukset.....	11
2.2.1 Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimus ja Rooman sopimus	12
2.2.2 Sulautumissopimus ja Euroopan yhtenäisasiakirja	13
2.2.3 Sopimus Euroopan unionista	13
2.2.4 Amsterdamin sopimus ja Nizzan sopimus	13
2.2.5 Lissabonin sopimus	14
2.3 Euroopan unionin toimielimet	16
2.3.1 Eurooppa-neuvosto	16
2.3.2 Euroopan komissio	16
2.3.3 Euroopan unionin neuvosto	17
2.3.4 Euroopan parlamentti	19
2.3.5 Euroopan unionin tuomioistuin ja Euroopan tilintarkastustuomioistuin	20
2.4 Euroopan unioni oikeusjärjestelmänä	21
2.5 Euroopan unionin toimivalta	22
2.6 Suomen matka kohti EU-jäsenyyttä	24
2.7 Suomen liittyminen Euroopan unioniin	24
3 MAATALOUS EUROOPAN UNIONISSA	25
3.1 Yhteinen maatalouspolitiikka	25
3.2 Maatalouspolitiikan päätöksenteko EU:ssa	28
3.3 Maaseudun kehittämispolitiikka 2007–2013	29
3.3.1 Maaseudun kehittämispolitiikan rakenne.....	30
3.3.2 Miksi yhteinen maaseudun kehittämispolitiikka?.....	31
3.4 Yhteisen maatalouspolitiikan rahoitus	32
3.4.1 Maataloustukirahasto	33
3.4.2 Maaseuturahasto	34
3.5 Keskeiset maataloustuet Suomessa	36
3.5.1 Yleistietoa maataloustukijärjestelmästä	36
3.5.2 Suorat tuet	38
3.5.3 Kansalliset tuet	38
3.5.4 Luonnonhaittakorvaus	39
3.5.5 Ympäristötuki	40
3.5.6 141-tuki	40
3.6 Tukien julkisuus.....	42
3.7 Ympäristöohjelma	43
3.8 Terveystarkastus.....	44
4 SUOMEN MAATALOUS EUROOPAN UNIONISSA JA SITÄ ENNEN	45
4.1 Suomen maatalousmuutosten taustat.....	45
4.2 Maatalouspolitiikan tavoitteita.....	48
4.2.1 Yhtenevät maatalouspolitiikan tavoitteet	49
4.2.2 Eriävät maatalous tavoitteet	49

4.3 EU:n tuomat muutokset Suomen maataloudessa	50
4.4 Tukihakemukset	52
4.5 Rahavirtamuutoksia	53
5 HAASTATTELUT	56
YHTEENVETO.....	62
OMIA POHDINTOJA	63
TAULUKOT	65
LÄHTEET	66

LYHENTEET JA TERMIT

Asetus = EU:n säädös, joka velvoittaa jäsenmaita sellaisenaan heti voimaan tultuaan

Direktiivi = EU:n säädös, joka velvoittaa jäsenmaita muuttamaan lainsäädäntöään

CAP= Common Agricultural Policy, yhteinen maatalouspolitiikka

EAFRD= European Agricultural Fund for Rural Development, maaseuturahasto

EAGF= European Agricultural Guarantee Fund. Maataloustukirahasto

EEC= Euroopan talousyhteisö

EFTA = Euroopan vapaakauppa-alue

EHTY = Euroopan hiili- ja teräsyhteisö

EMU = Talous- ja rahaliitto

Ennakkoratkaisu = Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen päätös, jonka se tekee kansallisen oikeuslaitoksen esityksestä

EU= Euroopan unioni

EURATOM = Euroopan atomienergiayhteisö

ETY= Euroopan talousyhteisö

GATT= Maailman kaupp- ja tulliehtoja koskeva yleissopimus

HVK = Hallitusten välinen konferenssi

Interventiohintaa = Hintaa, jolla EU sitoutuu ostamaan markkinoilta julkisiin varastoihin ylijäämätuotteet.

Leader = EU:n osarahoittama toimintamuoto maaseudun kehittämiseksi

LFA = Less Favoured Areas. Luonnonhaittakorvaus

MEP = Member of Parliament, europarlamentaarikko, ”meppi”

MTK = Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto Ry

WTO = Maailman kauppajärjestö

YMP = Yhteinen maatalouspolitiikka

Yhteispäätösmenettely = Neuvoston ja parlamentin yhteinen päätöstapa komission lakiehdotuksesta

YUTP = Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan Euroopan unionia, sen toimintaa ja sen vaikutuksia maatalouteen. Työssä tutustutaan Euroopan unioniin, sen yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja siihen, mitä EU on tehnyt Suomen maataloudelle.

Opinnäytetyön teoreettinen osa aloitetaan paneutumalla siihen, mikä EU on, miten se syntyi, mitkä ovat sen tavoitteita, toimintatapoja ja aikaansaannoksia. Sen jälkeen kuvataan EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa ja maataloutta Suomessa. Opinnäytteessä tutkitaan, millaista Suomen maatalous oli ennen EU:ta ja millaisia muutoksia maatalouteen tuli EU-jäsenyyden myötä.

Opinnäytetyön empiirisessä osassa haastatellaan ihmisiä, jotka ovat olleet tekemisissä EU:n ja maatalouden kanssa. Tämä on kvantitatiivinen tutkimus. Opinnäytetyö rajataan pääasiassa kasviviljelyyn, eikä karjatalouteen paneuduta ollenkaan. Aineistona käytetään internetiä, kirjoja sekä haastatteluja.

Tarkoituksena on saada aikaan tiivis ja kattava tutkimus Euroopan unionista ja sen merkityksestä suomalaisessa maataloudessa sekä tutustua EU:n vaikutuksiin myös itse maatalousyrittäjän näkökulmasta.

2 EUROOPAN UNIONI

Euroopan unioni on ainutlaatuinen poliittinen ja taloudellinen yhteistyökumppanuus. Sen muodostaa 27 Euroopan maata, jotka liittymisvuosittain ovat:

1951 Alankomaat, Belgia, Luxemburg, Saksa, Italia, Ranska.

1973 Irlanti, Iso-Britannia, Tanska.

1981 Kreikka.

1986 Espanja, Portugali.

1995 Suomi, Itävalta, Ruotsi.

2004 Latvia, Liettua, Kypros, Malta, Puola, Unkari, Viro, Slovakia, Slovenia, Tšekki.

2007 Bulgaria, Romania.

(Ruonala 2008,12; Europa a.)

2.1 Euroopan yhteisön synty

Euroopan unioni sai alkunsa ennen kaikkea rauhan hankkeena. Kahden tuhoisan maailmansodan jälkeen ihmiset kaipasivat pysyvää rauhaa ja pelkäsivät uutta suursotaa. Toisessa maailmansodassa Eurooppa oli kärsinyt valtavia taloudellisia ja inhimillisiä menetyksiä. Yhä kehittyneempi aseistus ja ennen kaikkea uhka ydinaseista loi pelon maailmanlaajuisesta tuhosta. Toisen maailmansodan tapahtumien ei haluttu enää toistuvan. Toinen maailmansota kärsimyksineen ja tuhoineen konkretisoi, mihin sosiaalinen kurjuus ja kilpailevat poliittiset sekä taloudelliset valtapyrkimykset voivat johtaa. (Ruonala 2008, 10–11, 20–22; Eurooppatiedotus a.)

Euroopan yhdentymisen perusajatuksena oli vakauden ja vaurauden turvaaminen koko Euroopan alueella ja onnistuakseen se vaatisi rauhan. Ajatus ylikansallisesta eurooppalaisesta liitosta oli tuttu jo ennestään, mutta

syyskuussa 1946 toisen maailmansodan aikainen isobritannialainen pääministeri Winston Churchill nosti esille ajatuksen ”Euroopan yhdysvalloista”. Puheessaan Churchill ilmoitti, että yhtenäisen Euroopan johtotähdiksi tarvitaan vanhat veriviholliset Saksa ja Ranska. (Ruonala 2008, 10–11, 20–22; Eurooppatiedotus a.)

Yksi vaikeimmista ongelmista Ranskan ja Saksan välillä koski saksalaista Saarín aluetta, joka oli tunnettu hiilivaroihin perustuvasta terästeollisuudesta. Terästuotantoa oli käytetty Ranskaa vastaan jo kahdessa sodassa, joten Ranska näki siinä uhan. Saksalle Saar edusti aluetta, jonka Ranska oli siltä sodan jälkeen kaapannut. Ranskalainen virkamies Jean Monnet keksi, että Saksan ja Ranskan tulisi yhdistää hiili- ja teräsvarantonsa, jota valvoisi kansainvälinen, riippumaton viranomais. Ranskan ulkoministeri Robert Schuman julkisti Monnetin ajatuksen lehdistötilaisuudessa 9. toukokuuta 1950. Tapahtuma tunnetaan Schuman-julistuksena. Se käynnisti neuvottelut, joiden seurauksena syntyi Euroopan hiili- ja teräsyhteisö (EHTY) 18.4.1951. Perustamissopimuksen allekirjoittivat Saksan ja Ranskan lisäksi Belgia, Italia, Alankomaat ja Luxemburg. (Ruonala 2008, 10–11, 20–22; Eurooppatiedotus a.)

Hiili- ja teräsyhteisö käynnisti prosessin, joka johti laajempaan yhteistyöhön Euroopassa. Euroopan talousyhteisön (ETY) ja Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom) sopimukset allekirjoitettiin Roomassa 25. maaliskuuta 1957. Edellä mainittua kutsutaankin Rooman sopimukseksi. Talousyhteisön tavoitteena oli jäsenmaiden välisten yhteismarkkinoiden sekä tulliliiton asteittainen luominen. Sopimuksessa päätettiin luoda yhteiset politiikat myös liikenteen, maatalouden, työvoiman liikkuvuuden ja talouden sektoreille. Yhteisölle perustettiin samalla yhteiset toimielimet. Vuonna 1967 yhteisöjen toimielinrakennetta muutettiin voimaantulleella sulautumissopimuksella, jolla Euroopan yhteisölle perustettiin yhteinen komissio ja neuvosto. (Ruonala 2008, 20–22; Eurooppatiedotus a.)

2.2 Perussopimukset

Euroopan unionin kaikki toiminta saa oikeutuksensa perussopimuksista. Jäsenvaltiot ovat sopineet niistä yhdessä demokraattisesti ja vapaaehtoisesti. Yhteiskunnan kehityksen myötä sopimuksia on muutettu ja päivitetty.

Perussopimuksella tarkoitetaan alkuperäistä yhteisön perustamissopimusta sekä sitä muuttaneita sopimuksia. Perussopimusten muutoksista sovitaan jäsenvaltioiden välisissä neuvotteluissa eli hallitusten välisessä konferenssissa (HVK). Sopimukset määrittävät Euroopan unionin toiminnan periaatteet, velvoitteet ja tavoitteet sekä antavat oikeudellisen perustan päätöksenteolle. (Ruonala 2008, 54; Eurooppatiedotus b.)

Perussopimukset muodostavat satojen sivujen kokonaisuuksia, joita usein ymmärtävät vain asiantuntijat. 1990-luvulta lähtien Euroopan unioni on ponnistellut tehdäkseen yhteisön kansalaisille helpommin ymmärrettäväksi. Perussopimukset ovat olleet osittain syynä vaikeaselkoisuuteen. EU asettikin tavoitteekseen tehdä perustuslain tai ainakin sen kaltaisen sopimuksen, joka korvaisi vanhat sopimukset. Kaikki neljä yhteisön vaikeaselkoista sopimusta haluttiin samoihin kansiin. Sopimusta tahdottiin yksinkertaistaa, EU:n ulkopoliittista ja oikeudellista asemaa vahvistaa sekä päätöksentekoa selkeyttää. (Ruonala 2008, 54; Eurooppatiedotus b.)

Euroopan yhteisö oli 1980-luvun lopulta lähtien joko valmistellut, uudistanut tai ratifioinut perussopimuksia. Tälle toiminnalle haluttiin samalla lyödä piste. EU-sopimusta oli muutettava jatkuvasti myös laajentumisen takia. Alun perin yhteisö kehitettiin kuuden perustajavaltion tarpeisiin. Jokaisen laajentumisen yhteydessä mukaan on tullut uusia toimijoita. Uusi jäsenmaa on saanut oman komissaarin, tietyn määrän edustajia Euroopan parlamenttiin ja tietyn äänimäärän neuvostossa ja niin edelleen. Kun toimieliimiin tehdään muutoksia EU:ssa, se aina edellyttää perussopimusten muuttamista. (Ruonala 2008, 54; Eurooppatiedotus b.)

Kesäkuun 2003 Thessalonikin huippukokouksessa perustuslakisopimuksen luonnos luovutettiin valtionpäämiehille, mutta konventin johtamis- ja valmistelutapaa kuitenkin syytettiin suurten valtioiden etujen ajamisesta pieniä jäsenmaita sivuuttamalla. Vuotta myöhemmin kesäkuun 2004 huippukokouksessa jäsenmaat hyväksyivät neuvottelutuloksen. Vaikeimmat kysymykset liittyivät toimielimiin ja päätöksentekoon, kuten aina perussopimuksia muutettaessa. Perussopimus on vahvistettava kaikissa jäsenmaissa eli ratifioitava. (Ruonala 2008, 54–55; Eurooppatiedotus b.)

Alkukesästä 2005 kaksi EU:n perustajajäsentä Ranska ja Hollanti torjuivat perustuslakisopimuksen kansanäänestyksissä. Kesäkuussa 2007 neuvottelutulos hyväksyttiin ja saman vuoden lokakuussa päästiin poliittiseen yhteisymmärrykseen Lissabonin epävirallisessa huippukokouksessa. Alkuperäisestä tekstistä jätettiin pois EU:n yhteiset tunnukset, kuten Eurooppa-hymni ja unionin tähtilippu. Myös termeistä perustuslaki ja perustuslakisopimus luovuttiin, koska niiden katsottiin antavan EU:lle perustuslaillisen tai valtioon rinnastettavan luonteen. Uusi sopimus allekirjoitettiin joulukuussa 2007 Lissabonissa, joten sitä kutsutaan Lissabonin sopimukseksi. (Ruonala 2008, 54–55; Eurooppatiedotus b.)

2.2.1 Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimus ja Rooman sopimus

Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) perustamissopimus eli Pariisin sopimus allekirjoitettiin 18.4.1951, ja se tuli voimaan 23.7.1952. Se päättyi 23.7.2002. (Europa c.)

Rooman sopimus eli sopimus Euroopan talousyhteisön (ETY) perustamisesta allekirjoitettiin Roomassa 25.3.1957, ja se tuli voimaan 1.1.1958. Samaan aikaan allekirjoitettiin Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom) perustamissopimus. Nämä kaksi sopimusta muodostavat yhdessä Rooman sopimukset. (Europa c.)

2.2.2 Sulautumissopimus ja Euroopan yhtenäisasiakirja

Sulautumissopimus allekirjoitettiin 8.4.1965 Brysselissä ja voimaan se tuli 1.7.1967. Kyseisellä sopimuksella perustettiin silloisten kolmen erillisen yhteisön yhteinen neuvosto ja yhteinen komissio. (Europa c.)

Euroopan yhtenäisasiakirja allekirjoitettiin Luxemburgissa ja Haagissa. Se tuli voimaan 1.7.1987. Yhtenäisasiakirjassa määrättiin tarvittavista muutoksista sisämarkkinoiden toteuttamiseksi. (Europa c.)

2.2.3 Sopimus Euroopan unionista

Euroopan unionista tehty sopimus eli Maastrichtin sopimus allekirjoitettiin 7.2.1992 Maastrichtissa ja se tuli voimaan 1.11.1993. Tällä sopimuksella muutettiin Euroopan talousyhteisön nimi Euroopan yhteisöksi sekä määrättiin uusista jäsenvaltioiden hallitusten välisen yhteistyön muodoista mm. puolustuksen sekä sisä- ja oikeusasioiden alalla. Näin vanhan yhteisöjärjestelmän tilalle luotiin Maastrichtin sopimuksella uusi ”kolmen pilarin” rakenne, jonka sisältö oli osaksi taloudellinen ja osaksi poliittinen. Tämä kyseinen rakenne nimitettiin Euroopan unioniksi. (Europa c.)

2.2.4 Amsterdamin sopimus ja Nizzan sopimus

Amsterdamin sopimus allekirjoitettiin 2. lokakuuta 1997 ja se tuli voimaan 1. toukokuuta 1999. Tällä sopimuksella muutettiin Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan yhteisön perustamissopimusta. Amsterdamin sopimuksen liitteenä on näiden sopimusten konsolidoitu teksti. Sopimuksella annettiin Euroopan unionista tehdyn sopimuksen artikloille numerot, kun alkuperäisessä sopimuksessa artikkelit oli merkitty kirjaimilla A-S. (Europa c.)

Nizzan sopimus allekirjoitettiin 26.2.2001, ja se tuli voimaan 1.2.2003. Sopimuksen keskeisenä tavoitteena oli toimielinten uudistaminen niin, että unioni pystyisi toimimaan tehokkaasti myös sen jälkeen, kun se laajentui

sisältämään 25 jäsenvaltiota vuonna 2004 ja 27 jäsenvaltiota vuonna 2007. (Europa c.)

2.2.5 Lissabonin sopimus

Lissabonin sopimus allekirjoitettiin 13. joulukuuta 2007, ja se tuli voimaan 1. joulukuuta 2009. Sopimuksen tarkoituksena oli ajanmukaistaa EU:n toimielimiä ja parantaa sen työskentelymenetelmiä, vahvistaa unionin demokraattista legitimiyyttä ja lujittaa sen perusarvopohjaa. Näin unioni voisi vastata tuloksellisesti ja tehokkaasti ajankohtaisiin haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen, väestönkehitykseen, globalisaatioon, turvallisuuteen ja energiansaantiin liittyviin kysymyksiin. (Ruonala 2008, 55–57; Europa c, d.)

Sopimuksessa myös lisättiin avoimuutta ja EU:n demokraattisuutta vahvistamalla Euroopan parlamentin asemaa, lisäämällä kansalaisten mahdollisuuksia ilmaista mielipiteensä ja selkeyttämällä tehtävänjakoa EU:n ja jäsenvaltioiden välillä. Lisäksi kansallisten parlamenttien osallistumista lisättiin ja EU:n kansalaisten suoraan valitsema Euroopan parlamentti sai enemmän valtaa vaikuttaa EU:n talousarvioon, lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin. Myös kansalaiset voivat tehdä aloitteita edellyttäen, että aloitetta tukisi vähintään miljoona kansalaista. Lissabonin sopimuksessa myös tunnustettiin ensimmäistä kertaa yksiselitteisesti jäsenvaltion mahdollisuus erota unionista. (Ruonala 2008, 55–57; Europa c, d.)

EU:n tehokkuutta parannettiin yksinkertaistamalla äänestysääntöjä ja työskentelymenetelmiä sekä tehostamalla ja uudistamalla toimielimiä ja parantamalla EU:n kykyä toimia sille nykypäivän tavoitteiden saavuttamiseksi. Päätöksentekoa tehostettiin ottamalla määräenemmistöpäätökset käyttöön Neuvostossa useimmilla politiikan aloilla. Vuodesta 2014 alkaen määräenemmistön laskenta perustuu väestön ja jäsenvaltioiden kaksoisenemmistöön. Kaksoisenemmistöön tarvitaan vähintään 55 % jäsenvaltioista, jotka edustavat vähintään 65 prosenttia EU:n väestöstä. (Ruonala 2008, 55–57; Europa c, d.)

Lissabonin sopimuksella muutettiin Euroopan yhteisön perustamissopimusta ja Euroopan unionista tehtyä sopimusta, joka nimettiin uudelleen sopimukseksi Euroopan unionin toiminnasta. Lissabonin sopimuksella yhdistettiin Euroopan yhteisö ja Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella perustettu unioni yhdeksi oikeushenkilöksi. Unionin perus- ja ihmisoikeusulottuvuutta vahvistettiin sopimuksella muun muassa antamalla unionin perusoikeuskirjalle sama oikeudellinen arvo kuin unionin perussopimuksilla ja mahdollistamalla unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Uudistuksilla pyrittiin saattamaan ajan tasalle unionin toimielinjärjestelmä ja kehittämään unionin toimintakykyä, hyvää hallintoa, avoimuutta ja kansan valtaa. (Ruonala 2008, 55–57; Europa c, d.)

Myös päätöksentekomenettelyjä yksinkertaistettiin. Eurooppa-neuvostosta tuli varsinainen toimielin, joka sai puheenjohtajan. Hänen keskeinen tehtävänsä on johtaa ja valmistella Eurooppa-neuvostoa eli valtionpäämiesten huippukokouksia. Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan toimikausi on 2,5 vuotta. EU sai myös ulkoisen edustajan eli ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan, joka toimii sekä neuvostossa että komissiossa. Euroopan parlamentin valta lisääntyi ja asema vahvistui. Lissabonin sopimuksella unionin toimivaltaa täsmennettiin ja selkeytettiin. Myös unionin annetun toimivallan periaatetta vahvistettiin: toimivalta, jota perussopimuksissa ei ole annettu unionille, kuuluu jäsenvaltiolle. (Ruonala 2008, 55–57; Europa c, d.)

Lissabonin sopimuksella yksinkertaistettiin EU:n lainsäädäntömenettelyjä, ja pääsäännöksi tuli niin sanottu tavallinen lainsäätämisyjärjestys. Se vastasi nykyistä yhteispäätösmerkitystä. Uusi sopimus samalla laajentaa niiden kysymysten alaa, joilla neuvosto tekee päätökset määräenemmistöllä yksimielisen päätöksenteon sijaan. (Ruonala 2008, 55–57; Europa c, d.)

2.3 Euroopan unionin toimielimet

Euroopan unionin keskeisimpiä toimielimiä ovat Eurooppa-neuvosto, Euroopan komissio, Euroopan unionin neuvosto, Euroopan parlamentti, Euroopan unionin tuomioistuin ja Euroopan tilintarkastustuomioistuin. Euroopan unionissa on muitakin toimielimiä, mutta niiden rooli ei ole olennainen opinnäytetyössäni, joten niitä ei käsitellä. (Eurooppatiedotus c.)

2.3.1 Eurooppa-neuvosto

Eurooppa-neuvostolla tarkoitetaan jäsenvaltioiden hallitusten- tai valtionpäämiesten kokousta, jota kutsutaan EU:n huippukokoukseksi. Lissabonin sopimuksen myötä siitä tuli virallinen toimielin. Se ei ole lainsäädäntöelin. Eurooppa-neuvoston kokouksia pidetään säännönmukaisesti kahdesti puolessa vuodessa. Tämän lisäksi voidaan järjestää myös ylimääräisiä kokouksia tarvittaessa.

Eurooppa-neuvosto on käytännössä EU:n ylin poliittinen päättävä elin, jonka tehtävänä on määrittää poliittiset painopisteet ja suuntaviivat. Lisäksi Eurooppa-neuvosto määrittelee talouspolitiikan ja yhteisten ulko- ja turvallisuuspolitiikan suuntaviivat sekä ratkaisee sovittamattomia erimielisyyksiä. Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja eli ”presidentti” etsii yhteisymmärrystä jäsenmaiden kantojen välillä. (Ruonala 2008, 28–31; Eurooppatiedotus c, 3–4; Valtioneuvosto a.)

2.3.2 Euroopan komissio

Euroopan komissio on jäsenmaiden hallituksista riippumaton toimielin, jonka tehtävä on ajaa koko unionin etua. Komissiolla on oikeus antaa lakialoitteita EU:ssa. Sen muita keskeisiä tehtäviä ovat yhteisön perussopimusten noudattamisen valvominen, unionin toimintaohjelmien ja talousarvion hallinnointi sekä yhteisösopimuksista neuvottelemine ja ulkoinen edustaminen kauppapolitiikassa. Komissiolla on merkittävä rooli myös maatalous- sekä alue-

ja rakennepolitiikassa. Komissio on hallinnoiva, neuvotteleva ja valmisteleva toimielin. Komission kotipaikka on Bryssel. Komissiolla on myös ollut edustustoja noin 130 maassa EU:n ulkopuolella. Lissabonin sopimuksen myötä niistä on tullut EU:n edustustoja osana EU:lle perustettavaa ulkosuhdehallintoa. (Ruonala 2008, 37–41; Eurooppatiedotus c, 5–6; Valtioneuvosto a.)

Komission jäseniä nimitetään komissaareiksi. Ehdokkaat uusiksi komissaareiksi esitellään europarlamenttivaalien jälkeen. Uuden komission kokoonpano vahvistetaan lopullisesti, kun Euroopan parlamentti on sen hyväksynyt. Komissio valitaan kerrallaan viideksi vuodeksi. Vaikka komissaarit valitaan jäsenmaista, he edustavat työnjaossa Euroopan unionia, eivätkä omaa maataan. Komissaari ei saa ottaa vastaan ohjeita ulkopuolisilta tahoilta tai kansallisilta hallituksilta. Jokaisella komissaarilla on oma ”salkkunsu” eli tietty vastuualue, kuten kauppapolitiikka tai maatalousasiat. (Ruonala 2008, 37–41; Eurooppatiedotus c, 5–6; Valtioneuvosto a.)

Komissio-sanalla voidaan viitata joko 27 komissaarin muodostamaan kollegioon tai koko komissioon virkamieskoneistoineen. Komissaarien ohella komissiossa työskentelee noin 34 000 virkamiestä ja komissio onkin virkamieskunnaltaan EU:n suurin toimielin. Komission tehtävänä on tehdä lakialoitteita, joista parlamentti ja neuvosto yhdessä päättävät. Se myös vastaa unionin yhteisten politiikkojen täytäntöönpanosta ja valvoo perussopimusten noudattamista. Lisäksi se hallinnoi unionin talousarviota ja toimintaohjelmia sekä edustaa unionia kansainvälisissä yhteyksissä. (Ruonala 2008, 37–41; Eurooppatiedotus c, 5-6; Valtioneuvosto a.)

2.3.3 Euroopan unionin neuvosto

Euroopan unionin neuvosto on keskeisin päätöksentekuelin ja lainsäätäjä. Sen muodostavat jäsenmaiden ministerit toimialoittain ja se edustaa unionin jäsenvaltioita. Neuvosto kokoontuu päättämään asioista kymmenessä eri kokoonpanossa sen mukaan, mitä asioita on käsiteltävänä. Neuvoston kokoonpanot ovat:

- yleiset asiat (YAN)
- ulkosuhteet (UAN)
- talous- ja rahoitusasiat (Ecofin)
- oikeus- ja sisäasiat, työllisyys, sosiaalipolitiikka
- terveys ja kuluttaja-asiat
- kilpailukyky (teollisuus, sisämarkkinat ja tutkimus)
- liikenne, televiestintä ja energia
- ympäristö
- maatalous ja kalastus
- nuoriso, koulutus ja kulttuuri.

(Ruonala 2008, 32–36; Eurooppatiedotus c, 6–7; Valtioneuvosto a.)

Neuvoston kokoukseen osallistuva ministeri määräytyy kokouksen aiheen mukaan: kun neuvostossa on käsittelyssä maatalousasia, osallistuu kokoukseen kunkin EU-jäsenvaltion maatalousministeri ja kokousta kutsutaan maatalousneuvostoksi. Neuvoston tehtäviä ovat EU:n lainsäädännön hyväksyminen pääosin Euroopan parlamentin kanssa, kansainvälisten sopimusten solmiminen EU:n puolesta muiden organisaatioiden tai maiden kanssa, jäsenvaltioiden talous- ja sosiaalipolitiikan yhteensovittaminen, EU:n talousarvion hyväksyminen yhdessä Euroopan parlamentin kanssa, yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittäminen sekä EU-maiden kansallisten tuomioistuimien, poliisivoimien, tullien ja maahanmuuttoviranomaisten yhteistyön koordinoiminen. (Ruonala 2008, 32–36; Eurooppatiedotus c, 6–7; Valtioneuvosto a.)

Euroopan unionin puheenjohtajamaa toimii neuvoston puheenjohtajana. Jokainen jäsenmaa vuorollaan toimii puheenjohtajana puoli vuotta. Poikkeuksena on neuvoston ulkoasioiden kokoonpano, jota johtaa ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja. Hänellä on viime käden vastuu EU:n ulkosuhteiden johdonmukaisuudesta ja EU:n edustamisesta kansainvälisellä tasolla. EU:n ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustajaa toimii sekä komissiossa että neuvostossa, joilla on molemmilla rooli EU:n ulkosuhteissa. (Ruonala 2008, 32–36; Eurooppatiedotus c, 6–7; Valtioneuvosto a.)

2.3.4 Euroopan parlamentti

Neuvoston ohella Euroopan parlamentti on unionin keskeinen lainsäätäjä. Se on maailman suurin demokraattinen parlamentti ja se on myös tärkeä eurooppalaisen politiikkakeskustelun näyttämö. EU:n jäsenmaiden kansalaiset valitsevat parlamentin edustajat välittömällä vaaleilla joka viides vuosi. Vuoden 2009 kesäkuussa valittiin parlamenttiin 27 jäsenmaasta yhteensä 736 jäsentä. Lissabonin sopimuksen mukaan maksimipaikkamäärä parlamentissa on 751. Jokaisella jäsenmaalla on väkilukuun suhteutettu määrä edustajia. Suomella on 13 europarlamentaarikkoa eli ”meppiä” (Member of Parliament). (Ruonala 2008, 41–45; Eurooppatiedotus c, 7–8; Valtioneuvosto a.)

Europarlamentaarikot eivät ole järjestäytyneet kansallisuuksittain, vaan he toimivat omissa poliittisissa ryhmissään ja parlamentin valiokunnissa, jotka ovat erikoistuneet johonkin tiettyyn EU:n toimialaan. Neuvoston kanssa parlamentti on tasavertainen lainsäätäjä useimmilla aloilla, kuten maatalouspolitiikassa. Keskeisin osa parlamentin lainsäädäntötyöstä tehdään valiokunnissa. Parlamentin tehtäviin kuuluu lainsäätäminen yhdessä neuvoston kanssa, komission hyväksyminen, EU:n toimielinten valvominen, poliittisten aloitteiden tekeminen ja talousarviosta päättäminen yhdessä neuvoston kanssa. Parlamentin suostumus vaaditaan uusien jäsenvaltioiden liittämiseen unioniin. (Ruonala 2008, 41–45; Eurooppatiedotus c, 7–8; Valtioneuvosto a.)

Parlamentin muodollinen kotipaikka on Ranskassa Strasbourgissa. Vuosittain siellä pidetään 12 täysistuntoa, jotka kestävät neljä päivää. Lisäksi järjestetään parin päivän mini-istuntoja Brysselissä. Parlamentin jäsenet työskentelevät muutenkin suuren osan ajastaan Brysselissä, joten matkustelu Brysselin ja Strasbourgin välillä on herättänyt keskustelua kustannusten ja pitkien välimatkojen takia. Perussopimuksessa on kuitenkin määrätty kotipaikka Strasbourgiiin, joten sitä voi muuttaa vain jäsenmaiden yksimielisellä päätöksellä. Täysistunnoissa käydään läpi lainsäädäntö- ja muita ehdotuksia valiokuntien laatimien mietintöjen pohjalta ja äänestetään niistä. (Ruonala 2008, 41–45; Eurooppatiedotus c, 7–8; Valtioneuvosto a.)

2.3.5 Euroopan unionin tuomioistuin ja Euroopan tilintarkastustuomioistuin

Luxenburgissa sijaitsevan Euroopan unionin tuomioistuimen tehtävänä on valvoa, että EU:n perussopimuksia sekä lainsäädäntöä tulkitaan ja sovelletaan oikein ja yhden mukaisesti kaikissa jäsenvaltioissa. Tuomioistuimella on toimivalta ratkaista riitoja, joiden asianosaisina ovat jäsenmaat, EU:n toimielimet, yritykset ja yksityishenkilöt. Tuomioistuimessa on yksi tuomari jokaisesta jäsenmaasta eli heitä on yhteensä 27. Tuomarit ja heidän apunaan toimivat kahdeksan julkisasiamiestä nimitetään kuudeksi vuodeksi kerrallaan. EU:n tuomioistuin ei säädä lakeja, mutta sen tekemät päätökset muokkaavat unionin oikeutta ja sen tulkintaa. Tämä ulottuu jäsenmaiden tuomioistuinten lainkäyttöön ennakkoratkaisuin. (Ruonala 2008, 45–49; Eurooppatiedotus c, 8–9; Valtioneuvosto a.)

EU:n perussopimukset ovat melko yleisluontoisia, joten tuomioistuimen merkitys on korostunut EU-oikeudessa. Euroopan unionin tuomioistuimen yhteydessä toimii Euroopan yleinen tuomioistuin, joka käsittelee lähinnä yksityishenkilöiden kanteita. EU:n tuomioistuimen ja yleisen tuomioistuimen yhteydessä toimii virkamiestuomioistuin, joka käsittelee unionin palveluksessa olevien virkamiesten kanteita. (Ruonala 2008, 45–49; Eurooppatiedotus c, 8–9; Valtioneuvosto a.)

Tilintarkastustuomioistuin toimii riippumattomana ja siinä on yksi jäsen kustakin jäsenmaasta. Se valvoo, että Euroopan unionin varoja käytetään taloudellisesti, lainmukaisesti ja tehokkaasti sovittuun tarkoitukseen. Tilintarkastustuomioistuin on itsenäinen elin, joka antaa vuosittain tilintarkastuskertomuksen EU:n varainkäytöstä. Tilintarkastustuomioistuin sijaitsee Luxemburgissa. (Ruonala 2008, 49–50; Eurooppatiedotus c, 9; Valtioneuvosto a.)

2.4 Euroopan unioni oikeusjärjestelmänä

Lissabonin sopimuksen myötä päätöksenteko tehostui. Unionin lainsäädäntötyön pääsäännöksi laajeni niin sanottu tavallinen lainsäätämisyhteistyö. Se vastasi aiempaa yhteispäätösproseduria. Ehdotukset antaa edelleen Euroopan komissio. Neuvosto ja Euroopan parlamentti toimivat lainsäätäjinä. Tämän menettelytavan laajetessa entistä useammille aloille Euroopan parlamentin asema unionin toisena lainsäätäjänä vahvistui. Tämän periaatteen poikkeukset pyrittiin pitämään mahdollisimman rajallisina ja ne koskivatkin lähinnä aloja, joilla EU:lla ei ole ollut lainsäädäntöön verrattavia toimia. Lissabonin sopimuksen myötä neuvoston määräenemmistöllä tehtävien päätösten määrä laajeni huomattavasti. Yksimielisyysvaatimus säilyi kuitenkin edelleen tietyillä aloilla pääsääntönä, kuten välillisessä verotuksessa. (Europa e; Ulkoasiainministeriö.)

EU:n poliittinen järjestelmä on historiallisesti ainutlaatuinen. EU-oikeus on laaja-alainen ja jatkuvasti kehittyvä kansainvälinen oikeusjärjestelmä. EU:n jäsenmaiden on toimeenpantava EU:n lainsäädäntö ja noudatettava sitä kansallisella tasolla. EU-oikeus on pääasiallisesti etusijalla kansalliseen lainsäädäntöön nähden. Se myös voi vaikuttaa kansallisen lainsäädännön soveltamiseen ja tulkintaan. (Europa e; Ulkoasiainministeriö.)

Perussopimusten pohjalta on laadittu runsaasti niin kutsuttua johdettua oikeutta. Sillä on suora vaikutus EU:n kansalaisten jokapäiväiseen elämään. EU:n lainsäädäntö perustuu päätöksiin, joita tekevät kolme toimielintä: neuvosto, Euroopan komissio ja Euroopan parlamentti. Kun nämä toimielimet käyttävät unionin toimivaltaa, he hyväksyvät asetuksia, direktiivejä ja päätöksiä sekä antavat lausuntoja ja suosituksia. (Europa e; Ulkoasiainministeriö.)

Asetus pätee yleisesti ja sitoo jäsenmaita heti voimaan tultuaan. Se on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan jokaisessa jäsenmaassa. Asetus syrjäyttää sen kanssa ristiriidassa olevan kansallisen lainsäädännön.

Direktiivi on lainsäädäntöohje, joka velvoittaa jäsenvaltioita panemaan sen tietyssä määräajassa täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä. Täytäntöönpanon keinot ja muodot jätetään kansallisten viranomaisten valittavaksi. (Europa e; Ulkoasiainministeriö.)

Päätökset ovat yksittäistapauksia koskevia sitovia säädöksiä. Ne ovat kaikilta osiltaan velvoittava niitä kohtaan, joille se on osoitettu.

Lausunnot ja suositukset eivät ole sitovia. EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP) toteutetaan neuvoston päätöksillä. Euroopan unionin neuvosto on se EU:n toimielin, jossa pääasiallisesti tehdään päätökset. (Europa e; Ulkoasiainministeriö.)

Lissabonin sopimuksen myötä päätökset tehdään neuvostossa määräenemmistöpäätöksillä ns. kaksoisenemmistöllä. Useimmat päätökset tarvitsevat taakseen määräenemmistön EU:n ministerineuvostossa.

Määräenemmistö syntyy kun

- päätöstä tukee 55 % neuvoston jäsenistä
- nämä edustavat 65 % unionin väestöstä
- päätöstä tukee vähintään 15 jäsenvaltiota; sen estämiseksi tarvitaan vähintään neljä jäsenvaltiota. (Europa e; Ulkoasiainministeriö.)

Jos aloitteen tekee muu kuin komissio tai unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja, määräenemmistö syntyy kun

- päätöstä tukee 72 % neuvoston jäsenistä
- nämä edustavat vähintään 62 % prosenttia unionin väestöstä.

Uudistus astuu voimaan 2014 alkaen. (Europa e; Ulkoasiainministeriö.)

2.5 Euroopan unionin toimivalta

Jäsenmaat ovat antaneet EU:lle tehtäviä ja samalla luovuttaneet sille toimivaltaa. Jäsenmaat ovat tehtävien hoitamiseksi luoneet toimielimet, joiden toimivalta määritellään perussopimuksissa. Tyypillisesti perussopimusten

artikloissa määritellään politiikan ala ja tavoitteet, käytettävissä olevat lainsäädäntötyypit ja toimielinten osallistuminen päätöksentekoprosessiin. Toimivallan luovuttaminen EU:lle vastaavasti rajoittaa jäsenmaiden valtioelinten vallankäyttöä. Tämän toimivallan siirron vaikutukset ulottuvat eriasteisina sopimukseteko-, budjetti-, tuomio- ja lainsäädäntövaltaan. Toimivallan käytössä on tärkeää, että käytetään tavoitteisiin nähden oikeasuhtaisia keinoja eli noudatetaan suhteellisuusperiaatetta. Toinen oleellinen periaate on läheisyys- eli toissijaisuusperiaate, jonka mukaan toimivaltaa tulisi käyttää niin, että päätökset tehdään mahdollisimman lähellä kansalaisia. (Valtioneuvosto b).

Asetukset ja direktiivit ovat EU:ssa tehtävää lainsäädäntöä. Ne valmistellaan komission ehdotusten pohjalta. Tämä voidaan toteuttaa joko jäsenvaltioiden välisissä neuvotteluissa tai jäsenmaiden sekä Euroopan parlamentin yhteistyönä. Komissio voi tehdä direktiiviehdotuksia niissä asioissa, jotka on määritellyt EU:n perustamissopimuksessa Euroopan unionin toimivaltaan kuuluviksi ja joissa voidaan perustamissopimuksen mukaan antaa direktiivejä. Komissio voi tehdä direktiiviehdotuksen, ja sen ehdotuksen pitää aina perustua johonkin perussopimuksen artiklaan. (Valtioneuvosto b, c.)

Direktiiviehdotusta valmistellessaan komissio käyttää apunaan jäsenmaiden asiantuntijoita ja kuulee eri etutahoja. Komissiolla on valmistelun pohjana vuosittainen työohjelma, jossa luetellaan valmisteltavana olevat direktiivihankkeet. Kun direktiiviehdotus on saanut hyväksynnän komission sisällä, antaa komissio virallisen direktiiviehdotuksen EU:n neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Näissä toimielimissä direktiiviehdotuksen käsittely alkaa rinnakkain. (Valtioneuvosto b, c.)

Perussopimuksissa määrätään, millaisen päätöksentekomenettelyn mukaisesti direktiivi kussakin asiassa hyväksytään neuvostossa ja Euroopan parlamentissa. Suuri osa direktiiveistä on hyväksyttävä neuvoston ja Euroopan parlamentin yhteisellä päätöksellä eli niin sanotulla tavallisella lainsäätämisyjärjestyksellä. Komission tehtyä direktiiviehdotuksen alkaa sen käsittely jäsenmaiden kesken neuvoston työryhmässä. Jokaisesta EU:n jäsenmaasta työryhmään osallistuu virkamies. Direktiiviehdotusten käsittelyajat

vaihtelevat. Virkamiesten työryhmäkäsittelyn jälkeen direktiivi käsitellään EU-suurlähettiläiden kokouksessa ja lopullisesti hyväksytään neuvoston kokouksessa. Voimaantullakseen on direktiivi julkaistava Euroopan unionin virallisessa lehdessä kaikilla unionin virallisilla kielillä. (Valtioneuvosto b, c.)

2.6 Suomen matka kohti EU-jäsenyyttä

Toden teolla keskustelu Suomen liittymisestä Euroopan yhteisön jäseneksi käynnistyi 1990-luvun alussa Neuvostoliiton hajottua ja kylmän sodan päätyttyä. Lisävauhtia keskusteluun tuli Ruotsin haettua jäsenyyttä heinäkuussa 1991.

Suomi oli osallistunut Euroopan yhdentymiseen jo vuodesta 1961 lähtien. Suomi liittyi tuolloin Euroopan vapaakauppajärjestön, EFTA:n, liitännäisjäseneksi niin kutsutulla FINNEFTA-sopimuksella. Suomi solmi vapaakauppasopimuksen Euroopan talousyhteisön, ETY:n, kanssa vuonna 1973 ja tuli EFTA:n täysjäseneksi vuonna 1986. Suomi oli mukana Euroopan talousalueessa 1.1.1994 lähtien saman vuoden loppuun asti. (Eurooppatiedotus d.)

2.7 Suomen liittyminen Euroopan unioniin

Suomen jäsenyydestä käytiin poliittista keskustelua syksyllä 1991 ja talvella 1992. Takanaan eduskunnan selvä tuki hallitus jätti jäsenyyshakemuksen Brysseliin maaliskuussa 1992. Helmikuussa 1993 Suomi, Ruotsi ja Itävalta aloittivat neuvottelut jäsenyydestä Euroopan yhteisön kanssa. Norja liittyi mukaan neuvotteluihin huhtikuussa. Suomi neuvotteli unionin kanssa erityisesti aluepoliittisista kysymyksistä ja maataloudesta. Muista kysymyksistä oli ehditty neuvotella jo ETA-sopimuksen yhteydessä. Neuvotteluissa eniten vaikeuksia aiheutti maataloussektorin yhteensovittaminen unionin maatalouspolitiikkaan. (Ruonala 2008, 140; Eurooppatiedotus d.)

16. lokakuuta 1994 Suomessa pidettiin neuvoa-antava kansanäänestys. Äänestäjien tuli vastata joko "Ei" tai "Kyllä" kysymykseen "Tuleeko Suomen liittyä Euroopan unionin jäseneksi neuvotellun sopimuksen mukaisesti?"

Äänestäjistä 56,9 % kannatti liittymistä. Äänestysprosentti oli 74 Suomessa asuvien Suomen kansalaisten osalta ja 10,7 ulkosuomalaisten osalta. (Vaalit.)

18. marraskuuta 1994 eduskunta teki lopullisen päätöksen ja 1. tammikuuta 1995 Suomesta tuli Euroopan unionin jäsen. Norjassa kansalaisten enemmistö asettui äänestyksessä jäsenyyttä vastaan, ja niin Norja jäi Euroopan unionin ulkopuolelle. Suomen liittyessä EU:n jäseneksi vuonna 1995 Suomi liittyi suoraan Euroopan talous- ja rahaliiton, EMU:n, toiseen vaiheeseen. Toisessa vaiheessa eri maiden talouksia lähennettiin siten, että EMU:n kolmas vaihe eli yhteiseen rahaan siirtyminen sujui mahdollisimman helposti. Tammikuussa 1999 siirryttiin kolmanteen vaiheeseen. Siitä lähtien euroa pystyi käyttämään tilirahana. Alkuvuonna 2002 laskettiin liikkeelle eurokolikot ja –setelit, jotka korvasivat vanhat kansalliset rahat, kuten esimerkiksi Suomen markan. (Ruonala 2008, 140; Eurooppatiedotus d.)

3 MAATALOUS EUROOPAN UNIONISSA

Tässä osiossa tutustutaan EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja maaseudun kehittämisspolitiikkaan sekä yhteisen maatalouspolitiikan rahoitukseen ja keskeisiin maataloustukiin.

3.1 Yhteinen maatalouspolitiikka

Euroopan unionin yhteinen maatalouspolitiikka perustuu EY:n perussopimuksen 32–38 artiklaan. Yksi Euroopan unionin keskustelua herättävin ja tunteita nostattavin sektori on yhteinen maatalouspolitiikka eli YMP. EU:ssa maataloudella on merkittävä rooli. Se on tärkeä maaseudun ylläpitäjä, elävöittäjä ja työllistäjä. Tietysti maatalous myös tuottaa ruokaa ja juomaa, joten se koskettaa jokaista kansalaista. Euroopan unionin komissiolla on keskeinen toimivalta maatalouspolitiikassa. Kansalaisten näkemykset tuntuvat usein eroavan komission näkemyksistä. (Ruonala 2008, 123–124; Europa f; Maa- ja metsätalousministeriö a.)

EU:n yhtenäisellä maatalouspolitiikalla tavoitellaan tuottavuuden lisäämistä, markkinoiden vakauttamista, elintarvikkeiden saatavuuden varmistamista ja kuluttajahintojen kohtuullistamista sekä maatalousväestölle kohtuullisen elintason takaamista. Olennaisia tavoitteita ovat myös maataloustuotteiden turvallisuus ja terveellisyys, pienten ja keskisuurten maatilojen aseman turvaaminen, ympäristönsuojelun edistäminen sekä viljelijöiden auttaminen sopeuttamaan tuotantonsa muuttuvien olojen mukaan. Tuotannolle asetettuihin tavoitteisiin kuuluvat laatu, avoimuus, turvallisuus sekä ympäristön säästäminen ja eläinten hyvinvoinnin varmistaminen. Maatalouspolitiikka pohjautuu Euroopan unionin perustamissopimukseen. Sitä täydentää suuri määrä direktiivejä ja asetuksia, joihin toimeenpano, valvonta ja rahoitus perustuvat. (Ruonala 2008, 123–124; Europa f; Maa- ja metsätalousministeriö a.)

Euroopan unionin budjetista suuren osan muodostaa maatalouspolitiikan rahoitus. EU-perusteoksen (Ruonala 2008, 123) mukaan vuonna 2006 maatalouden ja maaseudun kehittämisen menot olivat 51 miljardia euroa eli 41 prosenttia unionin menoista. Samana vuonna Suomen tiloille maksettiin erilaisia maataloustukia 2,6 miljardia euroa, josta 0,8 miljardia tuli EU:n budjetista ja 1,8 miljardia oli kansallista tukea. Summaan sisältyvät investointituet, ympäristötuet ja lomitussjärjestelmän kustannukset. Vuonna 2008 EU:n maatalousmenot olivat noin 56 miljardia. Suurimmillaan maatalous vei yhteisön budjetista melkein 70 prosenttia 1970-luvulla. Maatalouden budjettiosuus vuosina 2007–2013 on noin 35 prosenttia. Suhteellisesti eniten maataloustukia saa Ranska. Se saa noin 20 prosenttia kaikista tuista. Myös Saksan, Espanjan ja Italian osuudet ovat huomattavia. Näiden maiden tuen suuruus heijastelee niiden maataloussektorien kokoa ja osuutta Euroopan unionin maataloustuotannosta.

Alun perin maatalouspolitiikan tavoitteena oli omavaraisuus, mutta suuren ylijäämätuotannon takia 1980-luvulla linja muuttui. Nykyisin markkinoille halutaan tuotteita kysynnän mukaan. Tämä on käytännössä tarkoittanut maataloustuotteiden hinnan alenemista lähelle maailman markkinahintoja. Suorilla tuilla korvataan viljelijöille aiheutuneita tulotason menetyksiä. Maatalouspolitiikkaa säädellään markkinajärjestelyllä, tuontia ja vientiä

säätelämällä sekä tukiohjelmilla ja interventiolla. Interventiohinnalla tarkoitetaan hintaa, jolla EU sitoutuu ostamaan julkisiin varastoihin ylijäämätuotteet markkinoilta. Käytännössä se on alin mahdollinen hinta, jonka viljelijä voi saada. Markkinajärjestelyt koskevat suurinta osaa kasvi- ja eläintuotannosta. (Ruonala 2008, 123–124.)

Vuonna 2003 sovittiin maatalouspolitiikan perinpohjaisesta uudistuksesta. Pääsääntöisesti tuet irrotettiin tuotannosta ja eri tukimuotoja yhdistettiin. Tuet, jotka ovat yhteisen maatalouspolitiikan mukaisia, maksetaan kokonaan Euroopan unionin maatalousbudjetista. Maaseudun kehittämistuet, kuten ympäristötuet, ovat osarahoitteisia. Usein yksittäisen tilan saama rahoitus muodostuu monien eri tukien yhdistelmästä. Nykyään pääosa tuesta maksetaan tuotantoon sitoutumattomana tukena. Niin sanottu historiallinen viitemäärä eli aiempien vuosien tuotannon keskiarvo toimii maksuperusteena. Joidenkin kasvien, kuten esimerkiksi tärkkelysperunan, osalta tuki on kuitenkin edelleen sidottu tuotannon määrään. (Ruonala 2008, 125.)

Jäsenmaalla on mahdollisuus täydentää EU-tukia kansallisilla tuilla. Kansallinen tuki ei kuitenkaan saa vääristää jäsenvaltioiden tuottajien kilpailuedellytyksiä, ja tuki tarvitsee aina komission hyväksynnän. Kansallisen tukijärjestelmän keskeisiä osia Suomessa ovat 141-tuki eli Etelä-Suomen vakavien vaikeuksien tuki ja pohjoisten alueiden tuki. (Ruonala 2008, 125.)

Yhteisellä maatalouspolitiikalla muun muassa varmistetaan viljelijälle taloudellinen tuki alueilla, joilla joudutaan kärsimään luonnonmullistusten tai eläintautien vuoksi. Tuilla täydennetään maatilatuloa, jotta viljelijät saisivat kohtuullisen toimeentulon. Saadakseen tukea viljelijöiden on noudatettava sääntöjä, jotka koskevat muun muassa elintarvikkeiden turvallisuutta, tilahygieniaa, eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä perinteisen maalaismaiseman ja luonnonvaraisten eläinten suojelua. (Europa f; Maa- ja metsätalousministeriö a.)

Maaseudulla arvostellaan jatkuvasti tukiehtojen monimutkaisuutta, hakumenettelyä, pikkutarkkaa valvontaa ja raportointivelvollisuutta.

Maatalousyrittäjillä tuntuu menevän liikaa aikaa paperitöihin, ja varsinainen ammatinharjoittaminen kärsii. Ajoittain ajaudutaan ristiriitatilanteisiin, kun tukiehtojen noudattaminen ja maaseudulla vallitsevat käytännöt ja työtavat eivät kohtaa. EU-perusteoksessa (Ruonala 2008) tuodaan ilmi, että Brysselin on koettu määräävän asioista ylhäältä alaspäin jäsenvaltion etujen ja käytännön elämän vastaisesti. EU:ssa ongelma on tiedostettu ja tukibyrokraatiaa pyritään yksinkertaistamaan jäsenmaiden kanssa yhteistyössä.

3.2 Maatalouspolitiikan päätöksenteko EU:ssa

Yhteisen maatalouspolitiikan päätöksentekoa säännellään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 43 artiklassa. Sen mukaan neuvosto päättää komission ehdotuksesta yhteisen maatalouspolitiikan säännöistä yhteispäätösmenettelyssä Euroopan parlamentin kanssa eli sovelletaan niin sanottua yhteispäätösmenettelyä. Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa komissio päätti niistä asioista neuvoston kanssa. Tuista, hinnoista, maksuista, määrällisistä rajoituksista ja kalastusmahdollisuuksien vahvistamisesta kuitenkin päättää vain neuvosto komission esityksen perusteella. Näissä asioissa ei tarvita Euroopan parlamentin lausuntoa. Koska Lissabonin sopimuksen voimaantulosta on niin vähän aikaa, on tarkka rajanveto Euroopan parlamentin ja neuvoston toimivaltuuksien välillä uudessa järjestelmässä epäselvää. Asia selviää luultavasti vasta käytännön lainsäädäntötyön kautta. Jäsenmaita maatalous- ja kalaneuvostossa edustavat maatalousministerit. (Maa- ja metsätalousministeriö b.)

Yhteisö on tehnyt päätökset yhteisen maatalouspolitiikan perussäännöistä niin sanotussa yhtenäisessä markkinajärjestelyasetuksessa (EY) N:o 1234/2007) sekä asetuksessa yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukia koskevista horisontaalisista säännöistä. Nämä asetukset pitävät sisällään säännöt maataloustuotteiden tuottajahinnoista, tuotannolle maksettavista tuista sekä markkinoiden sääntelyn mekanismeista, kuten interventio-ostoista. Komissiolle on annettu yhtenäisessä markkinajärjestelyasetuksessa tehtäväksi markkinoiden yksityiskohtainen hallinnointi. Se tapahtuu niin sanotussa

yhtenäisessä hallintokomiteassa, jossa päätetään komitologiamenettelyä noudattaen muun muassa vientitukien tasosta, interventio-ostojen määristä sekä tukien hakuun ja valvontaan liittyvistä yksityiskohdista. (Maa- ja metsätalousministeriö b.)

3.3 Maaseudun kehittämispolitiikka 2007–2013

Euroopan unionin pinta-alasta 91 prosenttia on maaseutua, ja 27 jäsenvaltion väestöstä 56 prosenttia asuu maaseudulla, joten maaseudun kehittäminen on tärkeä toimialue. Maaseudun kehittämispolitiikan tehostaminen on yksi EU:n keskeisistä tavoitteista. Maa- ja metsätalous vaikuttavat ratkaisevasti luonnonvarojen hoitoon ja maankäyttöön EU:n maaseutualueilla. Ne ovat peruselinkeinoja, joiden pohjalta maaseutuyhteisöjen elinkeinoelämää voidaan edelleen monipuolistaa. (Europa g.)

Maaseudun kehittämispolitiikan avulla EU pyrkii auttamaan maaseutua hyödyntämään mahdollisuuksiaan ja vastaamaan maaseutualueita uhkaaviin haasteisiin. Joillain EU:n maaseutualueilla osa maa- ja metsätalousalan yrityksistä ei ole tarpeeksi kilpailukykyisiä. Yleisesti ottaen maaseudulla palvelusektori on vähemmän kehittynyttä, ammattiosaaminen suppeampaa ja keskimääräinen tulotaso on alhaisempi kuin kaupungeissa. Taloudellisia resursseja vie lisäksi myös maaseutu ympäristön hoitaminen. Euroopassa maaseudulla on myös paljon annettavaa. Maaseutualueet ovat merkittävä tekijä ilmastonmuutoksen torjunnassa, koska maaseutualueet toimivat maapallon ”keuhkoina”. Maaseudun merkitystä virkistys- ja vaapa-ajanviettokohteena ei voi kiistää. Maaseudulla on myös kauneusarvonsa. Lisäksi maaseudulla tuotetaan välttämättömiä elintarvikkeita ja raaka-aineita. (Europa g.)

Yhteisen maatalouspolitiikan, YMP:n, markkinapolitiikan ja maaseudun kehittämispolitiikan pääperiaatteet hahmoteltiin Göteborgin Eurooppa-neuvostossa 15. ja 16. kesäkuuta 2001. Siellä pääteltiin, että vahva taloudellinen suorituskyky on kytkettävä luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja kestäväan kehityksen edellyttämiin jätetasoihin, ekosysteemien säilymiseen,

biologiseen monimuotoisuuteen ja aavikoitumisen estämiseen. Vastatakseen näihin haasteisiin olisi yhteisen maatalouspolitiikan nykyisessä ja tulevassa muodossaan myötävaikutettava kestävän kehityksen saavuttamiseen. Tähän voidaan pyrkiä asettamalla painopisteiksi korkealaatuisten ja terveellisten tuotteiden, ympäristöllisesti kestävien tuotantomenetelmien, uudistuvien raaka-aineiden ja biologisen monimuotoisuuden suojelun edistäminen. Edellä mainitut pääperiaatteet vahvistettiin 20. ja 21. kesäkuuta vuonna 2003 Thessalonikin Eurooppa-neuvoston Lissabonin strategiaa koskevissa päätelmissä.

Tuotantomääristä riippumattomien suorien tukien käyttöönotto kannustaa viljelijöitä vastaamaan määrällisten kannustimien sijaan kuluttajien kysyntään perustuviin signaaleihin. (Europa h.)

3.3.1 Maaseudun kehittämisspolitiikan rakenne

2007–2013 sovellettavat maaseudun kehittämisspolitiikan säännöt ja jäsenvaltioiden ja alueiden toimenpiteet on määritetty neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1698/2005. Asetuksen mukaan kaudella 2007–2013 keskitytään seuraaviin kolmeen toimintalinjaan:

- maa- ja metsätalousalan kilpailukyvyn parantaminen
- ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen
- elämänlaadun parantaminen ja elinkeinoelämän monipuolistaminen maaseudulla. (Europa g)

Jäsenmaiden ja alueiden on jaettava alan rahoitus näiden toimintalinjojen kesken, jotta politiikan toteutus olisi tasapainoista. Rahoitusta on lisäksi osoitettava hankkeisiin, joissa hyödynnetään Leader-yhteisöaloitteissa saatuja kokemuksia. Leader on EU:n osarahoittama toimintamuoto maaseudun kehittämiseksi (Kalakukko ry). Leaderin avulla edistetään maaseudun taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista hyvinvointia rahoittamalla pienimuotoisia kehittämis- ja investointihankkeita. Lähtökohtana on, että ideat tulevat maaseudun asukkailta itseltään. Rahoituksensaajat ovat siis paikallisia toimijoita ruohonjuuritasolta. (Europa g.)

Leader-aloitteen puitteissa toteutettavat maaseudun kehittämistoimet ovat yksittäishankkeita, joissa ratkaisuja haetaan paikallisiin ongelmiin ja joiden suunnittelusta sekä toteutuksesta vastaavat paikalliset yhteistyökumppanit. Entiseen tapaan kunkin jäsenvaltion on laadittava maaseudun kehittämisohjelma, jossa täsmennetään eri toimenpiteisiin ohjelmakauden aikana myönnettävä rahoitus. (Europa g.)

Kaudella 2007–2013 pyritään aiempaa selvemmin johdonmukaistamaan maaseudun kehittämisstrategia kautta EU:n. Sen takia jäsenmaat laativat kansallisen strategiasuunnitelman EU:n strategisten suuntaviivojen perusteella. Sen toimintamallin avulla pyritään:

- kohdistamaan Euroopan unionin maaseudun kehittämistukea aloille, joilla se tuottaa EU:n tasolla eniten lisäarvoa
- varmistamaan, että alan politiikka tukee EU:n ensisijaisia tavoitteita, joita ovat kasvu- ja työllisyysstrategian ja kestävän kehityksen strategian yhteydessä määritellyt tavoitteita
- varmistamaan johdonmukaisuus muiden EU-politiikkojen kanssa
- edistämään uuden markkinasuuntautuneen yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanoa ja siihen liittyvää rakenneuudistusta jäsenvaltioissa. (Europa g.)

3.3.2 Miksi yhteinen maaseudun kehittämispolitiikka?

Periaatteessa Euroopan unionin jäsenmaat voisivat päättää omasta maaseudun kehittämispolitiikastaan ja harjoittaa sitä itsenäisesti. On vaikea sanoa, toimisiko tällainen malli käytännössä. Kaikilla EU:n jäsenvaltioilla ei olisi varaa toteuttaa tarvittavaa politiikkaa, eivätkä monet maaseudun kehittämispolitiikkaan kuuluvat asiat noudata alueellisia tai valtiollisia rajoja, vaan vaikuttavat laajemmin. Esimerkiksi saasteet leviävät rajojen yli helposti. Ympäristön kestävyys myös nähdään Euroopan ja kansainvälisen tason kysymyksenä. Maaseudun kehittämispolitiikka on monilta osin yhteydessä myös muihin EU-tasolla harjoitettaviin politiikkoihin. Yksittäisillä jäsenvaltioilla ja alueilla on kuitenkin huomattavasti päätäntävaltaa. Maaseudun kehittämispolitiikka rahoitetaan

osaksi EU:n talousarvioista ja osaksi jäsenvaltioiden tai alueiden talousarvioista. (Europa g.)

Asetuksessa (EY) N:o 1698/2005 määritellään maaseudun kehittämisrahastosta myönnettävän tuen soveltamisala ja käyttötarkoitus. Viimeisen laajentumisen myötä yhteisen maatalouspolitiikan merkitys Euroopan unionissa on kasvanut. Maatalous on edelleen tärkein tekijä ympäristön ja maaseudun laadun kannalta. Se on myös suurin maaseutualueen käyttäjä. Ilman YMP:n markkina- ja maaseudun kehittämiss politiikkaa monet Euroopan maaseutualueet kärsisivät yhä lisääntyvistä sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristöön liittyvistä ongelmista. Eurooppalaisen maatalouden malli heijastaa maatalouden moniulotteista tehtävää, johon kuuluu elintarvikkeiden, maisemien sekä kulttuuri- ja luonnonperinnön monimuotoisuuden ja rikkauden säilyttäminen. (Europa h.)

3.4 Yhteisen maatalouspolitiikan rahoitus

Yhteinen maatalouspolitiikka on EU:n politiikoista kaikkein kattavin. Sen takia se vie suuren osan EU:n budjetista. Maatalouspolitiikan osuus EU:n budjetista oli huikkeimmillaan lähes 70 prosenttia 1970-luvulla. Kaudella 2007–2013 se on 34 prosenttia. Tämä heijastaa sitä, että maatalouspolitiikan uudistuksilla on saatu aikaan kustannussäästöjä ja maaseudun kehittämiseen on sijoitettu uusin tavoin. Myös EU:n vastuualue on laajentunut. Maaseudun kehittämiseen kaudella 2007–2013 käytetään 11 prosenttia budjetista. (Europa f.)

Maatalousmenoja rahoitetaan kahdesta EU:n yleiseen talousarvioon kuuluvasta rahastosta. Euroopan maatalouden tukirahastosta eli maataloustukirahastosta rahoitetaan viljelijöille suorita tukia sekä maatalousmarkkinoiden sääntelemiseksi interventiotoinenpiteitä ja vientitukia. Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta eli maaseuturahastosta rahoitetaan taas jäsenvaltioiden toteuttamia maaseudun kehittämisohjelmia. Maataloustukirahasto ja maaseuturahasto perustettiin 21. kesäkuuta 2005 yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksesta annetulla neuvoston asetuksella

(EY) N:o 1290/2005. Sillä luotiin yhtenäinen oikeudellinen kehys YMP:n mukaisten menojen rahoitukseen. Määrärahat maataloudelle ja maaseudun kehittämiseksi on eritelty EU:n yleisessä talousarviossa. (Europa j.)

YMP:n varainhoidon periaatteiden mukaisesti komissio on vastuussa maataloustukirahaston ja maaseuturahaston hallinnoinnista. Se ei tavallisesti kuitenkaan itse hoida maksuliikennettä. Yhteisen hallinnoinnin periaatteen mukaisesti kyseinen tehtävä on siirretty jäsenvaltioille. Ne puolestaan hoitavat hallinnoinnin kansallisen tai alueellisen maksajaviraston kautta. Maksajavirastojen on saatava valtuutus, ennen kuin ne voivat vaatia menoja maksettavaksi EU:n talousarviosta. Valtuutus voidaan myöntää komission laatimien kriteereiden pohjalta. (Europa j.)

Maksajavirastot ovat vastuussa muustakin kuin ainoastaan tukien maksamisesta. Ensin niiden on varmistettava tukihakemusten tukikelpoisuus tarkastamalla hakemukset itse tai valtuuttamalla jonkin muun elimen tarkastajaksi. Kaikki tarkastukset täytyy suorittaa YMP:n alakohtaisten säännösten mukaisesti. Komissio korvaa maksajavirastojen ilmoittamat menot jäsenvaltioille niin, että maataloustukirahastosta maksettavat menot korvataan kuukausittain ja maaseuturahastosta maksettavat menot neljännesvuosittain. Komission tilien tarkastamis- ja hyväksymismenettelyn perusteella näihin korvauksiin voi kuitenkin tulla muutoksia. Maataloustukirahasto ja maaseuturahasto toimivat samanlaisen järjestelmän pohjalta, mutta niillä kummallakin on omat erityispiirteensä. (Europa j.)

3.4.1 Maataloustukirahasto

Maataloustukirahastosta (European Agricultural Guarantee Fund EAGF) rahoitetaan komission ja jäsenvaltioiden välisenä yhteistyönä:

- maanviljelijöille yhteisen maatalouspolitiikan mukaisesti maksettavat suorat tuet
- maatalousmarkkinoiden sääntelemiseksi tehtävät interventiot
- yhteisön ulkopuolisiin maihin vietävien maataloustuotteiden vientituet

- jäsenvaltioiden välityksellä yhteisön sisämarkkinoilla ja kolmansissa maissa toteutettavat maataloustuotteita koskevat tiedotus- ja menekinedistämistoimet
- hedelmien kulutusta kouluissa lisäävien ohjelmien edistäminen
- neuvoston asetuksen (EY) N:o 320/2006 mukaisiin sokerialan rakenneuudistustoimenpiteisiin liittyvät menot. (Europa i.)

Maataloustukirahastosta rahoitetaan keskitetysti

- komission suoraan tai kansainvälisten organisaatioiden välityksellä toteuttamat maataloustuotteiden menekinedistämistoimet
- yhteisön rahoitusosuus eläinlääkintäalan erityistoimiin, eläinlääkintäalan, elintarvikealan ja rehualan tarkastustoimenpiteisiin, eläintautien hävittämistä ja seurantaan koskeviin ohjelmiin sekä kasvien terveyttä koskeviin toimiin
- maatalouden tiedonkeruujärjestelmät
- maatalouden kirjanpidon tietojärjestelmien käyttöönotto ja ylläpitäminen
- yhteisön lainsäädännön mukaiset toimenpiteet maatalouden geenivarojen säilyttämiseksi, kuvaamiseksi, keräämiseksi ja käyttämiseksi
- kalastusmarkkinoihin liittyvät menot.

Laiminlyöntien tai väärinkäytösten vuoksi takaisin perityt määrät on suoritettava maksajavirastoille, jotka palauttavat ne maataloustukirahastolle. (Europa i.)

3.4.2 Maaseuturahasto

Maaseuturahastosta (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD) rahoitetaan jäsenvaltioiden ja yhteisön välisenä yhteistyönä maaseudun kehittämisohjelmia. Ne toteutetaan neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukaisesti. Kyseisen rahaston maksut toteutetaan vuotuisina maksuerinä ennakkomaksuina, välimaksuina ja loppumaksuina. Maksut suoritetaan edellyttäen, että tietyt vaatimukset täyttyvät. Esimerkiksi komissiolle täytyy toimittaa hyväksytyn maksajaviraston allekirjoittama menoilmoitus ja

maksupyyntö. Jollei ilmoitus ole yhteisön sääntöjen mukainen, voi komissio vähentää maksuja tai keskeyttää niiden maksamisen. (Europa i.)

Jos ilmenee väärinkäytöksiä, yhteisön rahoitus perutaan osittain tai kokonaan ja jo maksetut varat peritään takaisin. Loppumaksu suoritetaan, kun maaseudun kehittämisohjelman täytäntöönpanoa koskeva loppukertomus sekä vastaava tilien tarkastamista ja hyväksymistä koskeva päätös on vastaanotettu. (Europa i.)

Komissio valvoo yhteisön varojen moitteetonta hoitoa kaksivaiheisella menetelmällä. Sen muodostavat tilien tarkastaminen ja hyväksyminen sekä sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen. Jäsenmaiden on annettava komission käyttöön kaikki rahastojen moitteettoman toiminnan kannalta tarpeelliset tiedot. Jäsenvaltioiden suorittamien omien kansallisten sääntöjen mukaisesti tehtävien tarkastusten lisäksi komissio voi järjestää paikalla järjestettäviä tarkastuksia. Jäsenmaalle osoitettujen maataloustukirahaston ja maaseuturahaston maksuja voidaan alentaa tai keskeyttää, jos ilmenee vakavia ja jatkuvia puutteita. (Europa i.)

Maaseuturahastosta rahoitettavia kehittämisohjelmia Suomessa ovat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelma. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteita ovat toimivan ja elinvoimaisen maaseudun säilyminen, uusiutuvien luonnonverojen kestävän käytön varmistaminen ja ympäristön tilan parantaminen. Maaseuturahaston osarahoittamia Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisia tukia ovat: luonnonhaittakorvaus, ympäristötuki ja erityistukisopimukset, maaseudun yritystuet, eläinten hyvinvointituki, maatalan investointituet, toimintaryhmien toimintaraha, nuoren viljelijän aloitustuki, maaseudun hanketuet ja ei-tuotannollisten investointien tuki. Euromääräisesti merkittävimmät maaseuturahaston tuet ovat luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki. (Maaseutuvirasto a.)

3. 5 Keskeiset maataloustuet Suomessa

Tässä osiossa tutustutaan maataloustukijärjestelmään ja keskeisiin maataloustukiin.

3.5.1 Yleistietoa maataloustukijärjestelmästä

Suomessa tuotantokustannukset nousevat korkeiksi pientilavaltaisen tuotantorakenteen ja epäedullisten luonnonolojen takia. Markkinoilta saatavat myyntitulot eivät riitä kattamaan tuotannosta aiheutuvia kustannuksia. Tuotannon kannattavuuden, maatalouden toimintaedellytysten sekä viljelijöiden kohtuullisen tulotason turvaamiseksi maataloutta tuetaan sekä EU-tuilla että kansallisilla tuilla. Maatalouden tukijärjestelmän perustan Suomessa muodostavat EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot, joita ovat EU:n kokonaan rahoittamat suorat tuet ja osittain rajoittamat luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki. (Maa- ja metsätalousministeriö c.)

Edellä mainittuja tukia täydennetään kansallisilla tuilla. Kaikkialla Euroopan unionissa EU-tuet maksetaan samojen periaatteiden mukaisesti. Jäsenvaltiot itse suunnittelevat ympäristöohjelman ja luonnonhaittakorvauksen yhteisesti sovittujen periaatteiden mukaan, ja EU:n komissio hyväksyy suunnitelmat. Suomessa kansallisilla toimilla on suurempi merkitys kuin missään muussa EU-jäsenmaassa. Suomen kansalliset tuet perustuvat sen liittymissopimuksen artikloihin. Vuosina 1995–1999 Suomi sai luvan maksaa siirtymäkauden alenevaa tukea. Tämä kompensoi sitä, ettei Suomi saanut haluamiaan siirtymäkausia maatalouden tuottajahintojen laskemiseen. Suomen maatalous olisi varmasti aivan eri tilassa ilman kansallista politiikkaa. Ollakseen kilpailukykyinen yhteismarkkinoilla Suomi kompensoi muilla tukijärjestelmillä EU-tukijärjestelmän epäsuhtaa. (Laurila 2004, 366–368.)

EU-jäsenyyden myötä suomalaisviljelijän tuloista osan muodostavat erilaiset tuet. Suomessa tukijärjestelmä muodostuu EU:n maksamista tuista, kansallisesti maksettavista tuista ja yhteisesti maksettavista tuista. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 3.1) näkyy keskeisiä tukia Suomessa vuonna 2004 sekä maksusuhde Suomen ja EU:n välillä.

Taulukko 3.1 Maatalouden tukijärjestelmä vuonna 2004 (Laurila 2004, 367)

MAATALOUDEN TUKIJÄRJESTELMÄ VUONNA 2004.

Tukimuoto	Maksaja	milj. e	%
EU-peltotuki	EU	372	20
EU-eläintuki	EU	130	7
Luonnonhaitta- korvaus (LFA)	Suomi (69 %) ja EU (31 %)	423	23
Ympäristöohjelma	Suomi (45 %) ja EU (55 %)	312	17
Pohjoinen tuki (artikla 142)	Suomi	389	21
Eteläinen tuki (artikla 141)	Suomi	129	7
Ympäristötuen lisäosa	Suomi	60	3
Muut tuet	Suomi	16	1
Yhteensä		1 831	100
– josta	EU:n osuus	810	44
– josta	Suomen osuus	1 021	56

Lähde: Niemi & Ahlstedt 2004.

Taulukosta (Taulukko 3.1) voidaan tulkita, että Suomessa kansallisesti maksettavilla tuilla on erittäin olennainen merkitys.

Tukijärjestelmä ei ole ainoa keino, jolla maa- ja elintarviketaloutta tuetaan Euroopan unionissa. EU:ssa elintarvikemarkkinoita tasapainotetaan vientituen ja tuontisuojan avulla. Tuontisuojan taloudellinen arvo realisoituu EU:n sisämarkkinoilla maailmanmarkkinahintoja korkeampana tuottajahintatasona. EU:n maatalouspolitiikkaan sisältyvät myös hallinnolliset tuottajahinnat, tuotannon kiintiöinti, vapaata sisämarkkinakauppaa edistävä kilpailupolitiikka sekä tuotteiden ja tuotantotavan normiohjaus. Maatalouspolitiikan lisäksi toteutetaan maaseudun ja alueiden kehitystä tukevaa rakennepolitiikkaa. (Laurila 2004, 365–366.)

3.5.2 Suorat tuet

Vuoden 2003 yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen myötä tuli vuonna 2005 voimaan EU:n suorien tukien järjestelmä. Suorista tuista merkittävin on tilatuki, joka otettiin Suomessa käyttöön vuonna 2006. Tilatukea maksettiin vuonna 2009 Suomessa noin 485 miljoonaa euroa. Tilatuen päätavoite on taata viljelijälle vakaat tulot riippumatta tuotantosunnasta sekä turvata tuotannon kannattavuus ja jatkuvuus. Tilatuki on EU:n kokonaan rahoittama tuki. Tuen määrä ei ole sidottu tuotannon määrään. Tilatukea maksetaan tilan hallinnassa olevien tilatukioikeuksien ja tukikelpoisen alan perusteella. (Maa- ja metsätalousministeriö d; Maaseutuvirasto b.)

Suomessa tukioikeuden arvo määräytyy alueellisesti porrastetun tasatukiosan ja mahdollisen tilakohtaisen lisäosan yhteismäärästä. Tukialueina ovat peltokasvien tuen viitesatoalueet A, B–C1 ja C2–C4. Vaikka pääosa kasvi- ja eläinkohtaisista tuista muutettiin vuoden 2003 uudistuksen myötä tuotannosta riippumattomiksi, osa tuista säilyi tuotantosidonnaisina. Näitä tuotantosidonnaisia suoria tukia ovat valkuaiskasvipalkkio, tärkkelysperunan tuki, energiakasvituki, EU:n suomentuotannon tuki timoteille, EU:n peltokasvien tuotantopalkkio ja EU:n eläinpalkkiot. (Maa- ja metsätalousministeriö d; Maaseutuvirasto b.)

3.5.3 Kansalliset tuet

EU:n kokonaan ja osittain rahoittamien tukien lisäksi Suomessa maksetaan kansallisia tukia. Niistä keskeisimmät ovat Etelä-Suomen kansallinen tuki, pohjoinen tuki ja luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa. Maaseutuviraston tietojen mukaan vuonna 2008 kansallisia tukia maksettiin 560 miljoonaa euroa. EU-tukien hakupalvelussa ei julkaista kansallisia tukia, koska menettely on vastoin Suomen perustuslain mukaista yksityisyyden suojaa ja henkilötietolakia. Tiedot kansallisista tuista ovat saatavilla erillisellä tiedonluovutushakemuksella. (Maaseutuvirasto c.)

3.5.4 Luonnonhaittakorvaus

Luonnonhaittakorvaus eli LFA (Less Favoured Areas) on tuki, jota maksetaan luonnonhaitoista kärsivillä alueilla toimivien viljelijöiden heikkojen kilpailumahdollisuuksien hyvitykseksi. Tarkoituksena on myös varmistaa maan maatalouskäyttö epäsuotuisilla alueilla ja vaikuttaa siten elinkelpoisten maaseutuyhteisöjen säilymiseen. Tuilla halutaan myös edistää ja ylläpitää kestäviä viljelyjärjestelmiä, joissa otetaan erityisesti huomioon ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset. Luonnonhaittakorvauksen saamisen ehtona on täydentävien ehtojen noudattaminen. Luonnonhaittakorvaukseen maksetaan myös kansallista lisäosaa, joka maksetaan samalle peltoalalle, jolle maksetaan osarahoitteista luonnonhaittakorvausta ja joka on luonnonhaittakorvauskelpoista. (Laurila 2004, 368–369; Maa- ja metsätalousministeriö e.)

Kyseistä osarahoitteista tukea on maksettu EU:ssa pitkään. Suomi neuvotteli EU:n komission kanssa laajasta luonnonhaittakorvausohjelmasta. Osapuolten välillä onkin ollut jonkin verran eriäviä näkemyksiä, mille alueille tukea tulisi maksaa. Vuodesta 2000 Suomi on kuulunut kokonaan LFA-tukialueeseen. Luonnonhaittakorvausta maksetaan porrastetusti A-alueelle, B- C1-, C2-, C3- ja C4-alueelle. Oli poikkeuksellista EU:ssa, että tuki ulotettiin koko maahan, koska tukipolitiikalla ei ensisijaisesti ole tarkoitus tasata maiden välisiä kilpailukykyeroja. Vaikka luonnonhaittakorvaus on EU-järjestelmien mukaista toimintaa, maksaa Suomi itse valtaosan sen kustannuksista. Vuonna 2004 Suomi maksoi itse 69 prosenttia ja tällä ohjelmakaudella Suomen rahoitusosuus on 72 prosenttia. (Laurila 2004, 368–369; Maa- ja metsätalousministeriö e.)

3.5.5 Ympäristötuki

Ympäristötuen keskeisimmät tavoitteet ovat luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja vesistöjen kuormituksen vähentäminen. Tavoitteen saavuttamiseksi mahdollisimman monen viljelijän on sitouduttava ympäristötukijärjestelmään. Kaudella 2007–2013 ympäristötukijärjestelmään on sitoutunut 95 prosenttia peltoalasta ja 90 prosenttia viljelijöistä. (Maa- ja metsätalousministeriö e.)

Ympäristötuki ja luonnonhaittakorvaus ovat Suomen ja EU:n yhteisesti rahoittamia ohjelmaperusteisia tukia. Ne ovat osa maaseudun kehittämisohjelmaa. Muista tukijärjestelmistä poiketen ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen saaminen edellyttää, että viljelijä antaa viisivuotisen sitoumuksen tuen ehtojen noudattamisesta. Ympäristötukijärjestelmän muodostavat ympäristötuen perustoimenpiteet, tilakohtaisesti valittavat lisätoimenpiteet sekä erityistuki. (Maa- ja metsätalousministeriö e.)

Ympäristötuella korvataan niitä lisäkustannuksia ja tulonmenetyksiä, jotka aiheutuvat ympäristötuen saannin ehtona olevien toimenpiteiden toteuttamisesta. Sopimukset tehdään joko viideksi tai kymmeneksi vuodeksi sopimustyyppin mukaan. Tällä ohjelmakaudella EU:n rahoitusosuus ympäristötuesta on 28 prosenttia, loput maksaa Suomi itse. Ympäristötukea maksettiin vuonna 2008 yhteensä noin 303 miljoonaa euroa, mistä erityistukien osuus oli noin 42 miljoonaa euroa. (Maa- ja metsätalousministeriö e.)

3.5.6 141-tuki

Jäsenyysneuvotteluissa tultiin siihen tulokseen, että EU:n yhteisen maatalouspolitiikan noudattaminen sellaisenaan olisi vaikeuttanut Suomen maataloutta. Suomi hakikin lupaa maksaa kansallista tukea koko maahan. Liittymissopimuksen artiklan 142:n mukaisesti Suomelle annettiin oikeus maksaa kansallista tukea vain keski- ja pohjoissuomalaisille maataloille. Tuki rajattiin koskemaan 62. leveyspiiriin pohjoispuolella olevia alueita sekä alueita,

jotka tämän eteläpuolella olosuhteiltaan vastasivat pohjoisia alueita. Näitä kutsutaan C-tukialueiksi. Suomi neuvotteli komission kanssa luvalliset tuotekohtaiset maksukatot, jotka olivat niin korkealla, ettei tuen maksimimäärästä tullut kriittistä tekijää tukijärjestelmässä. Tuelle ei kuitenkaan asetettu määräaika. (Laurila 2004, 371–372)

Suomi neuvotteli lisäksi erityisluvan maksaa kansallista tukea komission kanssa sovittavan ohjelman mukaisesti. Edellytyksenä tuen maksamiselle oli, että EU-jäsenyys aiheuttaisi vakavia vaikeuksia vielä senkin jälkeen kun, muut tukijärjestelmät ovat käytössä. Tätä liittymissopimuksen artikla 141:n mukaista tukea kutsutaan vakavien vaikeuksien tueksi. Nimitys 141-tuki tulee liittymissopimuksen artiklasta 141, jonka mukaan kyseistä tukea voidaan maksaa. Liittymissopimuksen artiklaan 141 perustuvaan tukiohjelmaan kuuluu Etelä-Suomi, joka muodostaa tukialueet A ja B. Vasta sopimusneuvottelujen jälkeen kävi ilmi, että Suomi sai ottaa 141-tuen käyttöön aikaisintaan vuonna 1997. Vuosina 1995 ja 1996 puutetta saatiin kuitenkin korjattua siirtymäkauden tuella. (Laurila 2004, 371–372; Maa- ja metsätalousministeriö f.)

Suomen ja komission välillä on riittänyt tulkintaerimielisyyksiä sopimuksen sisällöstä. EU:n virkamiesten näkemys on, että tuki on väliaikainen siirtymäkauden tuki, joka pitäisi laskea nolnaan. Suomen kanta taas on, että tuki on pysyvä. Suomessa noin 60 prosenttia viljellystä peltoalasta sijaitsee 141-tukialueella. Tukiraja kulkee akselilla Pori – Tampere - Imatra. Vuonna 2003 neuvoteltiin taas 141-tuesta, jolloin sitä maksettiin noin 130 miljoonaa euroa. (Laurila 2004, 371–374; Maa- ja metsätalousministeriö f; YLE.)

Marraskuussa 2007 Suomen maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila ja EU:n komissio sopivat 141-maataloustuen jatkosta vuoteen 2013 asti. Kyseinen tukiratkaisu on siis voimassa vuosina 2008–2013. Tukiratkaisuun sisältyy maatalouden rakennekehitystä edistäviä investointitukia ja kannattavuusedellytyksiä turvaavia tulotukia. Ratkaisuun sisältyy myös lauseke siitä, miten ratkaisukauden loppupuolelle ajoittuvan epäsuotuisten alueiden LFA-tukijärjestelmän muutokset otetaan huomioon Etelä-Suomen kansallisissa tuissa. Ratkaisun perusteella 141-tukea voidaan maksaa

kasvihuonetuotannolle, puutarhatuotteiden varastoinnille, kotieläintaloudelle sekä kotieläintilojen LFA-alalle. (Laurila 2004, 371–374; Maa- ja metsätalousministeriö f; YLE.)

Vuonna 2008 tukea maksettiin noin 94 miljoonaa euroa. Neljänä ensimmäisenä vuonna 141-tuen kokonaismäärä alenee keskimäärin 2,7 prosenttia vuodessa ja kahtena viimeisenä vuonna runsaammin. 141-tukea vuonna 2013 maksettaisiin enää noin 63 miljoonaa euroa. 141-tuen alenemiseen vuosina 2012 ja 2013 haetaan mahdollisuuksia LFA-tuen korottamisesta ratkaisuun sisältyvän lausuman mukaisesti. (Laurila 2004, 371–374; Maa- ja metsätalousministeriö f; YLE.)

3.6 Tukien julkisuus

Asetuksen (EY) N:o 1290/2005 44 a artiklassa säädetyn mukaan jäsenmaiden oli varmistettava, että Euroopan maatalouden tukirahaston (EAGF) ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (EAFRD) tuensaajat ja kunkin tuensaajan kummastakin näistä rahastoista saamat määrät julkaistaisiin vuosittain. Tiedot oli julkaistava kunakin vuonna 30.4. mennessä edellisen varainhoitovuoden osalta. (Europa f, j.)

Julkaisemisen tavoitteena oli lisätä varojen käytön avoimuutta ja kehittää kyseisten rahastojen moitteetonta varainhoitoa. Maaseutuvirasto oli toteuttanut hakupalvelun, jossa julkaistiin tiedot rahastoista maksetuista tuista. Palvelussa julkaistiin tuensaajan nimi ja verotuskunta sekä maataloustukirahastosta maksettujen tukien määrä eriteltynä suoriin tukiin ja muihin tukiin, maaseuturahastosta maksettujen tukien määrä sekä näiden tukien yhteissumma. Hakupalvelussa olevat summat pitivät sisällään sekä EU:n että kansallisen rahoitusosuuden. (Europa f, j.)

Tuoreen tiedon mukaan (Maaseutuvirasto d) EU-komissio on kehottanut jäsenvaltioita sulkemaan tukitietojen hakupalvelut internetissä toistaiseksi. Kehotuksen syynä on Euroopan unionin tuomioistuimen 9.11.2010 antama

ennakkoratkaisu (Markus Schecke GbR ja Hartmut Eifert vastaan Land Hassen, Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung).

3.7 Ympäristöohjelma

Euroopan unionin ympäristöpolitiikan oleelliset tavoitteet ovat luontotyyppien ja luonnonvaraisten lajien suojeleminen, ilmastonmuutoksen torjuminen, luonnonvarojen vastuullinen käyttö, kestävän kehityksen edistäminen sekä ympäristön ja terveyden välisen suhteen hallitseminen. Heinäkuussa 2002 hyväksytyssä kuudennessa ympäristöä koskevassa toimintaohjelmassa määritellään EU:n ympäristöpolitiikan prioriteetit ja tavoitteet 22. heinäkuuta 2002 ja 21. heinäkuuta 2012 väliselle ajalle. Tässä ohjelmassa painotetaan erityisesti neljää alaa, jotka ovat luonto ja biologinen monimuotoisuus, ilmastonmuutos, ympäristö ja terveys sekä luonnonvarojen käyttö ja jätehuolto. (Laurila 2004, 369–371; Europa k, I.)

Ympäristöpolitiikka sisältää monenlaisia välineitä politiikan tehostamiseksi, niin taloudellisia, institutionaalisia kuin hallinnollisiakin. EU:n ympäristöpolitiikka pohjautuu ennalta varautumiseen ja periaatteisiin, että saastuttaja maksaa. Maatalouden ympäristöpolitiikassa perusolettamus on, että maatalous rasittaa ympäristöä ainakin potentiaalisesti. (Laurila 2004, 369–371; Europa k, I.)

Maataloudessa luonnonvaroja hyödynnetään olosuhteissa, joita on vaikea hallita. Vesistöjen rehevöityminen ei ole ainoa maataloudesta johtuva ympäristöongelma, vaan maaperään saattaa keräytyä raskasmetalleja, kotieläimet ja niiden lanta päästävät ilmaan ammoniakkia, maatalouden tuotantoteknologian muutos vähentää luonnon monimuotoisuutta ja raskas koneistus aiheuttaa maan tiivistymistä, mikä alentaa sen tuotantokykyä. Lannoitteissa käytettävät typpi ja fosfori aiheuttavat vesistöjen rehevöitymistä. Vesistöhaittojen lisäksi karkuun pääsevät ravinteet köyhdyttävät maata ja näin ollen myös viljelijää. Tämä ongelma on tuttu jo 1980-luvulta. Maaperään keräytyvistä raskasmetalleista suurin ongelmapotentiaali on lannoitteen kautta tulevassa kadmiumissa. Suomessa tosin on muuta EU:ta tiukempi

kadmiumraja, joten täällä ongelma on pieni. Ilmaan päässyt ammoniakki hapettaa maaperää palatessaan sateen mukana maahan. Kasvinsuojeluaineisiin liittyy myös ympäristöongelmien riski. (Laurila 2004, 369–371; Europa k, I.)

Vuoden 1992 uudistusten myötä EU:n maatalouspolitiikkaan tuli maatalouden ympäristöohjelma. Suomessa maatalouden ympäristöohjaus lisääntyi merkittävästi EU-jäsenyyden myötä, vaikka Suomessa olikin jonkin verran ympäristöpolitiikkaa jo ennen EU-aikaa. Ympäristöohjelma on vaikuttanut viljelijöiden toimintaan huomattavasti vuodesta 1995 alkaen. Vesistöihin rajoituville lohkoille tehtiin monivuotisten kasvien peittämät suojakaistat, ja osan pelloista tuli olla kasvillisuuden peitossa kasvukauden ulkopuolellakin ravinnehuuhtoutumisen vähentämiseksi. Kasvinsuojeluaineiden ja lannoitteiden käytölle määrättiin enimmäisrajat. Lannanlevitykselle tuli tiukat ehdot. Kasvinsuojeluruiskuttajien tuli hankkia itselleen käyttökoulutus. Viljelijä sitoutui pitämään pihapiirin siistinä ja vaalimaan viljelymaisemaa. Viljelijät alkoivat tehdä tarkkoja muistiinpanoja viljelytoimista, levitetyistä torjunta-aineista ja lannoitteista tukitarkastajia varten. (Laurila 2004, 369–371; Europa k, I.)

3.8 Terveystarkastus

Yhteisen maatalouspolitiikan uusi edistysaskel on niin kutsuttu terveystarkastus. Se tarkoittaa vuonna 2008 EU:n johtajien sopimaa muutospakettia, joka tarjoaa mahdollisuuden varmistaa politiikan olevan valmis vastaamaan uusiin haasteisiin, joita esimerkiksi ilmastonmuutos tuo mukanaan. Terveystarkastus yksinkertaistaa ja nykyaikaistaa yhteistä maatalouspolitiikkaa ja poistaa viljelijöitä rajoittaneita määräyksiä, jotta heidän olisi helpompi reagoida uusiin haasteisiin ja markkinasignaaleihin. Terveystarkastuksen myötä muun muassa perutaan vaatimus kesannoida 10 prosenttia viljelyalasta ja käytetään markkinainterventiota, kun elintarvikkeiden hinnat laskevat liian alhaisiksi. Lisäksi rahaa ohjataan maaseudun kehittämisrahastoon, eikä viljelijöille makseta enää niin paljon suoria tukia. (Europa f.)

4 SUOMEN MAATALOUS EUROOPAN UNIONISSA JA SITÄ ENNEN

Tässä osiossa tutkitaan Suomen maataloutta ennen EU-aikaa ja seurataan Suomen matkaa kohti Euroopan unionia. Osiossa käsitellään myös oleellisia EU:n tuomia muutoksia Suomen maatalouteen.

4.1 Suomen maatalousmuutosten taustat

Vuonna 1973 Suomi solmi EEC:n kanssa vapaakauppasopimuksen. Se turvasi vientimahdollisuudet, mutta sillä ei muuten ollut kovin suurta merkitystä. Vaikeasti saatavat tuontilisenssit ja tuontitullit turvasivat suomalaisia viljelijöitä ja elintarviketeollisuutta ulkomaiselta kilpailulta. 1980-luku oli vakaan maatalouspolitiikan kautta, kun maataloustulojärjestelmä ja tuontisuoja takasivat häiriöttömän olotilan maataloudelle. (Laurila 2004, 351; Niemelä 2008, 225.)

Muutoksen taustat sijoittuvat 1980-luvulle, jolloin elintarvikkeiden korkeat hinnat ja maatalouden ylituotannon kalleus hallitsivat maatalouskeskustelua. Elintarviketeollisuutta ja viljelijöitä syytettiin liian suurista katteista. 1990-luvun alussa maatalouden tuottajahinnat keskeisissä tuotteissa olivat noin kaksinkertaiset EY:n hintatasoon verrattuna. Puolestaan EY:n hintataso oli maailmanmarkkinahintoihin nähden lähes kaksinkertainen. Korkeista tuottajahinnoista huolimatta ei maatalous ollut erityisen kannattavaa toimintaa Suomessa. Pohjoisen sijainnin, luonnonolojen sekä pientilavaltaisuuden takia tuotantokustannukset olivat Suomessa korkeammat kuin muualla. (Laurila 2004, 349–351.)

1980-luvun maatalouspolitiikka ei valmentanut maataloutta tilanteeseen, jossa Suomi toimisi yhteismarkkinoilla muiden maiden kanssa. Perheen toimeentuloon riitti pieni maatila. 1980-luvulla maatalouspolitiikassa oli paljon tavoitteita, jotka eivät tukeneet Suomen maatalouden kehittymisen parantamista. Maatalouden rakennemuutoksen olisi pitänyt olla nopeampaa, jotta maatalous olisi ollut kilpailukykyisempi liittymään EU:n yhteismarkkinoille.

Ilman tuontisuojaa, tukipolitiikan painotuksia ja maataloustulojärjestelmää rakennemuutos olisikin luultavasti ollut nopeampaa 1980-luvulla. (Laurila 2004, 351–352.)

Suomella oli sopimus Euroopan talousyhteisön (EEC) kanssa, ja se oli mukana Euroopan vapaakauppa-alueessa (EFTA), mutta maatalouskauppa oli näiden sopimusten ulkopuolella. Maatalouspiireissä nousikin pelko suunnanmuutoksesta, jonka Maailman kauppajärjestön (WTO) edeltäjä Maailman kauppajärjestön (GATT) ja sen 1986 käynnistynyt niin sanottu Uruguayn kauppakierros aiheutti. (Laurila 2004, 352.)

Merkittävien maatalousviejämaiden vaatimuksena oli poistaa asteittain kaikki kaupan esteet. Näiden maiden mielestä EU:n ja eräiden muiden teollisuusmaiden, kuten Suomen ylläpitämät tuotantotuet, kaupan esteet ja vientituet pitivät maataloustuotteiden maailmanmarkkinat keinotekoisena alhaisina. EU oli kuitenkin vahva vastavoima vaatimuksille. Niinpä joulukuussa 1993 allekirjoitettu GATT-sopimus oli paljon Suomen maatalouspiireissä pelättyä lievempi. Sopimus tuli voimaan vuoden 1995 alussa. Siinä määrättiin, että vuoteen 2000 mennessä tukea, tuontisuoja ja vientitukea oli alennettava. Vaikka Suomi neuvotteli itsenäisesti ja olisi joutunut itsenäisesti panemaan sopimuksen käytäntöönkin, EU-jäsenyyden myötä Suomi sulautui osaksi EU:n GATT-sopimusta. (Laurila 2004, 352.)

1980-luvulla Suomessa painittiin maatalouden ylituotannon kanssa. Korkea tuottajahintataso sai viljelijät kasvattamaan tuotantoa. Viljelijöiltä perittiin markkinoimismaksuja viennin rahoittamiseen ja kotieläintaloudessa oli voimassa elinpaikkojen perustamislupajärjestelmä. Kyseiset toimenpiteet eivät kuitenkaan riittäneet ja vuodesta 1982 alkaen yli 55-vuotiaiden viljelijöiden kanssa alettiin tehdä maataloustuotannon vähentämissopimuksia. Kalleinta ylituotanto oli kanamunan- ja maidontuotannossa, joissa otettiin käyttöön kaksihintajärjestelmiä ja tuotantokattoja. 1980-luvun lopulla myös viljan ylituotanto nousi vakavaksi ongelmaksi. Ylituotantoon johtavia syitä olivat korkea tuottajahinta, satotason nousu ja kotieläintuotannon väheneminen. (Laurila 2004, 352–353.)

Ylituotantoa alettiin rajoittaa lannoiteveroilla, raivausmaksuilla ja massiivisella kesannoinnilla. Viljasta kerättiin vientikustannusmaksuja markkinoiden tasapainosta huolehtimiseksi. Luvanvaraiseksi pellonraivaus määrättiin vuonna 1986 ja maksulliseksi vuonna 1987. Vuonna 1991 otettiin käyttöön velvoitekesannointi. Vuonna 1994 viljelijän oli kesannoitava peltoalastaan 15 prosenttia, eikä siitä saanut palkkiota. Yli 15 prosentin kesantoalasta viljelijä sai palkkion. (Laurila 2004, 353–354.)

Jos viljelijä ei kesannoinut tarvittavia määriä, hän joutui maksamaan vientikustannusmaksua ja lisäksi hän menetti hehtaarituen. Alle kolmen peltohehtaarin tilat ja ne karjatilat, joilla oli nurmea vähintään 85 prosenttia peltoalasta, vapautettiin kesannointipakosta. Viljelijöiltä kerättiin Suomessa vientikustannusmaksuja osittain syksyyn 1994 asti. Viljalta, sianlihalla ja maidolta kerättiin vientikustannusmaksua. Lannoiteveroa kerättiin typen ja fosforin määrän perusteella. Teollisilta rehuilta perittiin veroa, joka perustui rasva- ja valkuais sisältöön. Näistä kerätyt rahat käytettiin markkinoilla olevan ylituotannon vientiin. (Laurila 2004, 353–354.)

Ennen EU-jäsenyyttä Suomi oli elintarvikesektorin osalta suljettu talous. 1980–1990-lukujen taitteessa pitkään jatkunut tuottajahinnan kasvu kääntyi lievään laskuun ja maatalouden vastuu ylituotannosta kasvoi vuosi vuodelta. Maatalouden tuottajahintaindeksi laski vuoden 1989 huipusta vuoteen 1994 mennessä noin viisi prosenttia. Ennen EU-jäsenyyttä Suomessa kaikki peruselintarvikkeet olivat hintasäännöstelyn piirissä. Sellaiset elintarvikkeet, joita tuotettiin myös kotimaassa, tarvitsivat tuontiluvan. (Laurila 2004, 354–355.)

EU-jäsenyyden myötä tuontisuojat poistuivat ja ulkomaankauppa kasvoi. Samoihin aikoihin kuluttajista tuli kokeilevampia ja he alkoivat kuluttaa entistä monipuolisemmin. Tavallaan Suomi siirtyi EU:n maatalouspolitiikkaan jo 1994 eli vuoden etuajassa, kun se korvasi vanhan kansallisen järjestelmän EU-järjestelmän mukaisella maataloustuotteiden hinta- ja markkinajärjestelmällä. Silloin päättyi lähes neljäkymmentä vuotta kestänyt ajanjakso, jolloin maataloustulojärjestelmä oli säilynyt perusteiltaan lähes muuttumattomana.

Myös tuotantokustannusten nousun automaattisesta kompensatiosta luovuttiin samalla. (Laurila 2004, 354–355.)

4.2 Maatalouspolitiikan tavoitteita

Taulukossa 4.1 on kuvattu Suomen maatalouspolitiikan tavoitteet ennen EU-jäsenyyttä sekä Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteita.

Taulukko 4.1 EU:n ja Suomen maatalouspolitiikan tavoitteet (Laurila 2004, 365.)

EU:N JA SUOMEN MAATALOUSPOLITIIKAN TAVOITTEET.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteet	Suomen maatalouspolitiikan tavoitteet ennen EU-jäsenyyttä
1. Maatalouden tuottavuuden parantaminen	1. Maatalouden tuottavuuden parantaminen
2. Viljelijöiden kohtuullisen tulotason turvaaminen	2. Viljelijöiden kohtuullisen tulotason turvaaminen
3. Maataloustuotteiden markkinoiden tasapainottaminen	3. Tuotannon ja kulutuksen kausivaihtelun tasaaminen
4. Elintarvikkeiden saatavuuden turvaaminen	4. Elintarvikkeiden huoltovarmuuden ylläpitäminen (mm. tuotanto vastaamaan kotimaista kulutusta)
5. Elintarvikkeiden kohtuullisen kuluttajahintatason varmistaminen	5. Maatilatalouden ja maaseudun muun elinkeinotoiminnan edistäminen ja monipuolistaminen
	6. Maaseudun asutuksen säilyttäminen ja uusien työpaikkojen luominen
	7. Ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien harjoittaminen
	8. Maatilojen välisen yhteistyön edistäminen (kustannusten alentamiseksi)
	9. Viljelijäväestön sosiaaliturvan kehittäminen
	10. Tuotannon perheviljelmämallin säilyttäminen (mm. tukemalla sukupolvenvaihdoksia)
	11. Tilojen alueellisesta sijainnista ja tilakoosta aiheutuvien tuloerojen tasaaminen (mm. turvaamalla pienten päätoimisten tilojen elinkelpoisuus)

Lähteet: Ritson & Harvey 1997; CAP Monitor 1999; Komiteanmietintö 1987: 24.

Vaikka politiikat erosivat toisistaan paikoitellen aika paljon, oli niissä silti myös yhtäläisyyksiä.

4.2.1 Yhtenevät maatalouspolitiikan tavoitteet

Suomen ja EU:n maatalouspolitiikan tavoitteet olivat osaltaan yhteneviä. (Katso taulukko 4.1) Molempien tavoitteena oli maatalouden tuottavuuden parantaminen ja viljelijöiden kohtuullisen tulotason turvaaminen. EU:n maatalouspolitiikan voitiin katsoa tähtäävän samoihin tavoitteisiin kuin Suomen aiempi maatalouspolitiikka maaseudun elinkeinotoiminnan edistämällä, ympäristön huomioon ottamisella, maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämisellä ja maatalojen yhteistyön edistämällä. Vuoden 1992 reformin yhteydessä EU:n maatalouspolitiikkaan tuli maatalouden ympäristöohjelma. Suomessa ympäristöpoliittisia toimenpiteitä tehtiin jo muutamia vuosia aiemmin. (Laurila 2004, 355)

4.2.2 Eriävät maatalous tavoitteet

Ennen Euroopan unioniin liittymistä Suomen maatalouspolitiikan tavoitteena oli tuotannon ja kulutuksen kausivaihtelun tasaaminen sekä elintarvikkeiden huoltovarmuuden ylläpitäminen. Lisäksi tavoitteena oli kansallisen elintarvikeomavaraisuuden turvaaminen ja kriisiajan ruokahuolto. Suomessa markkinoiden tasapainottaminen liittyy vuodenaikojen mukaisiin tuotannon kausivaihteluihin. Huoltovarmuuden katsottiin edellyttävän, että kotimainen tuotanto vastaa kotimaista kysyntää. EU:ssa sen sijaan elintarvikkeiden saatavuuden turvaaminen ja markkinoiden tasapainottaminen toteutuvat sisämarkkinoiden kautta, eikä erikseen kussakin jäsenvaltiossa. EU:ssa tavoitteena oli myös elintarvikkeiden kohtuullisen kuluttajahintatason varmistaminen. Tätä tavoitetta ei painotettu Suomessa. (Laurila 2004, 355–367.)

Oleellisin ero maatalouspolitiikan tavoitteissa Suomen liittyttyä Euroopan unioniin koski elintarvikkeiden huoltovarmuutta sekä tilojen alueellisesta sijainnista ja tilakoosta aiheutuvien tuloerojen tasaamista. EU:ssa elintarvikkeiden huoltovarmuuden ylläpitämisen oli tapahduttava koko EU:n tasolla. Ennen Suomen Euroopan unioniin liittymistä pääosa Suomen

maataloustuista maksettiin tuotantomäärän, viljelmäkoon, kotieläinten määrän ja peltohehtaarien perusteella. Pitkään pinta-alalisä oli merkittävin yksittäinen tukimuoto. Sen tarkoituksena oli tuloerojen tasaaminen. Pienillä tiloilla maksettiin korkeinta hehtaari- ja eläinkohtaista tukea. Nuorille viljelijöille ja pohjoisessa Suomessa osa tuista maksettiin korotettuina, kun taas suurituloisilta viljelijöiltä tukia leikattiin. EU:n tukijärjestelmän mukaan tasataan melko vähän alueellisesta sijainnista johtuvia tuloeroja, eikä olleenkaan tilakoosta aiheutuvia tuloeroja. Tosin Suomi neuvotteli itselleen luvan maksaa omilla varoillaan korkeampaa tukea pohjoiseen kuin etelään. (Laurila 2004, 356–368.)

4.3 EU:n tuomat muutokset Suomen maataloudessa

Suomen maatalouden historia-teoksen (Laurila 2004) mukaan EU-jäsenyys merkitsi suurelle osalle tiloista, että tilan toiminta jossain vaiheessa lakkaa ja sukupolvien ketjun nähtiin tulleen päätepisteeseen. Viljelijöiden usko tulevaisuuteen oli koetuksella EU-jäsenyyden takia. Osa maataloista kuitenkin teki valinnan kasvattaa tilakokonsa ”euoluokkaan”, jolloin tavoitteena oli pysyä alalla tehokkuutta parantamalla. EU-jäsenyyden mukanaan tuomat investointituet tukivat kasvustrategiaa.

Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi vuoden 1995 alussa. Se on merkinnyt suurta muutosta maataloudessa ja siihen liittyvässä elintarviketeollisuudessa sekä muussa elintarviketalouden toimintaympäristössä ja toimintamahdollisuuksissa. Varsin nopealla aikataululla maatalousyrittäjät joutuivat sopeutumaan voimakkaaseen rakennemuutokseen, alentuneisiin tuottajahintoihin, uuteen tukijärjestelmään ja sen mukanaan tuomaan paperisotaan sekä alati vaihtuviin tulevaisuuden kuviin. Vaikutukset on koettu rajuimmin yksittäisillä maataloilla, mutta myös kunta- ja aluetalouksissa. (Niemelä 2008, 224.)

Viljelijät vastustivat lähes yksimielisesti EU-jäsenyyttä. Pelättiin, että Suomen maatalous ja elintarviketeollisuus olisivat kilpailukyvyttömiä EU:n

yhteismarkkinoilla. Arvioitiin, että Euroopan unionin jäsenyys johtaisi Suomen maatalouden suuriin vaikeuksiin. Pelättiin jopa, että koko elinkeino loppuu Suomesta. Tiedossa oli, että EU:n harjoittama tukijärjestelmä soveltuisi huonosti alhaisen satotason ja kalliin kustannustason Suomeen. Tosin jo ennen EU-jäsenyyttä alkoi muutos maataloudessa ja erityisesti yhteiskunnan suhtautumisessa siihen. Suomen maatalouteen kohdistuvien muutospainoiden takia muutoksia olisi varmasti tapahtunut ilman EU-jäsenyyttäkin. Tapahtuneet olisivat luultavasti olleet melko samankaltaisia kuin EU:n mukanaan tuomat. Muutoksiin olisivat johtaneet kansainvälisen kauppapolitiikan paineet, jotka vaativat kaupan vapautumista myös elintarviketaloudessa kaikkien muiden toimialojen ohella. Myös kansalliset paineet olisivat johtaneet muutoksiin. Kovin kauan suomalaiset eivät olisi sallineet tuonnilta suojattua ja hintasäännösteltyä ruokataloutta. (Laurila 2004, 349.)

Edellä kerrotun lisäksi Suomen maatalouspolitiikassa tapahtui muitakin muutoksia EU-jäsenyyden myötä. Maatalouspolitiikasta alettiin päättää EU-valtioiden kesken. Myös kansalliset toimenpiteet oli hyväksyttävä EU:n komissiossa. Euroopan unionin alueella politiikan yhteisyys oli perusperiaate. Minkään alueen tuottajille ei saanut antaa politiikan kautta etulyöntiasemaa, jottei markkinoiden toimivuus häiriintyisi. Monissa tuotteissa tuotantoa alettiin kiintiöidä, sillä myös EU:ssa mahdollinen ylituotanto oli ongelma. Suomessa maatalouden keinot ja tavoitteet muuttuivat EU-jäsenyyden myötä. Pieniä tiloja suosiva politiikka lakkasi. Elintarvikkeiden huoltovarmuudesta jäsenmaan tasolla luovuttiin ja huomio keskitettiin toiminnan esteettömyyteen, viljelijöiden tulonmenetyksen hyvittämiseen sekä maaseudun asutuksen säilyttämiseen. EU:n maatalouspolitiikan tavoitteisiin kuului entistä enemmän myös kuluttajien toiveiden tyydyttäminen laadukkailla ja turvallisilla elintarvikkeilla. (Laurila 2004, 358–359)

Ensisijaisesti EU:n maatalouspolitiikan muutoksia ei ole tehty maatalouselinkeinon lähtökohdista. Päätökset EU:n maatalouspolitiikan reformeista vuosina 1992, 1999 ja 2003 tehtiin paljolti ulkoisten paineiden alla. Jokaisella kerralla maailmankaupan neuvotteluiden paineet olivat merkittävä vaikuttaja maatalousmenojen kasvupaineiden hillitsemisen ohella. Vuonna 2003

päätetyssä reformissa olennainen tekijä oli EU:n laajeneminen 2004. (Laurila 2004, 359.)

4.4 Tukihakemukset

Vuonna 1995 maatalouteen tuli uusi markkina- ja ohjausmekanismi, kun tukijärjestelmä muuttui ja tuli raskaammaksi hallinnollisesti. Ennen EU-jäsenyyttä suurin osa tuesta oli hintatukea, ja sen jälkeen valtaosa tuista oli tulotukea, joka määräytyi pinta-alan tai eläinmäärän perusteella. Viljelijöille ja hallintoihmisille päänvaivaa aiheutti byrokratian lisääntyminen. (Laurila 2004, 359–360.)

Tukijärjestelmää alkoivat hallinnoida maa- ja metsätalousministeriö, sen tietopalvelukeskus (TIKE), maaseutusihteerit ja maaseutuelinkeinopiirit eli myöhemmin TE-keskusten maaseutuosastot (nykyään ELY-keskukset). TE-keskukset ja maaseutusihteerit olivat tekemissä viljelijöiden kanssa. Keskeisin tukijärjestelmän hallinnoija oli maataloushallinto, mutta myös ympäristö- ja elintarvikehallinnolle tuli tehtäviä. Tukihakemusten kiemuroiden selvittely toi uusia tehtäviä maatalouden neuvontaorganisaatioille ja viljelijäjärjestöille. Viljelijöitä auttoivat selviytymään maataloustukiviidakossa myös maatalouden ammattilehdet, Maaseudun tulevaisuus suurimpana. (Laurila 2004, 359–360.)

EU-jäsenyyden myötä paperityöt lisääntyivät huomattavasti. Hakemusten ja lomakkeiden täyttöön sekä muihin toimistotöihin oli kuitenkin suhtauduttava vakavasti, koska merkittävä osa tilan tuloista riippui niistä. Jokaisen viljelijän oli myös tehtävä kirjallinen viljelysuunnitelma. Jos viljelijä ei toimittanut tukihakemuksiaan määräaikaan mennessä tai jos hakemusten tiedot olivat puutteellisia, viljelijä menetti kaiken tai osan tuesta. (Laurila 2004, 360.)

Keväällä 1995 maa- ja metsätalousministeriö jakoi viljelijöille 64-sivuisen perustukien hakuoppaan. Lisäksi jaettiin erilliset ohjeet kansallisesta tuesta, luonnonhaittakorvauksesta, puutarhatalouden tuista sekä sonni-, uuhi- ja emolehmäpalkkioista. Hakuoppaan lisäksi samana keväänä kaikille viljelijöille

jaettiin Maaseudun EU-opas. Oppaassa kuvattiin tukijärjestelmän lisäksi myös muu maatalouden ja elintarviketeollisuuden ohjaus sekä elinkeinojen kokonaisuus. Syksyllä 1995 jaettiin viljelijöille jo uusi Viljelijän EU-opas, joka kertoi samoista asioista. Maa- ja metsätalousministeriö julkaisi vuodesta 1995 lähtien joka kevät päivitetyn hakuoppaan ja hakukaavakkeiden täyttöoppaan. (Laurila 2004, 360–361.) Vuonna 2009 maaseutuviraston julkaisema hakuopas on noin 150-sivuinen tiivistä tekstiä sisältävä kirjanen. Täyttöohjekirjanenkin on lähes 70-sivuinen, eikä tuohon ole vielä laskettu mukaan edes liitteitä.

Kaikkien muiden muutosten lisäksi viljelijä sai tuta myös valvontaorganisaation. EU:ssa tukien maksua valvotaan tekemällä pistokokeita tiloille kasvukauden aikana tukihakemuksessa annettujen tietojen oikeellisuudesta. Jos tarkastuksessa mitattu peltopinta-ala on tietyn prosentin verran pienempi kuin viljelijän ilmoittama, rangaistaan viljelijää virheestä. (Laurila 2004, 361–363.)

4.5 Rahavirtamuutoksia

Suomen maatalouden historia-teoksessa (Laurila 2004) kuvataan, kuinka vuonna 1995 Suomen maatalous ei ollut valmis EU-jäsenyyteen. Puolittuvat tuottajahinnat ja EU:n yhteinen maatalouspolitiikka sellaisenaan sovellettuna olisivat merkinneet maatalouden rankkaa alasajoa. Lähtökohdat EU-kaudelle olivat siis rajut. Suomelle räätälöitiin tukipolitiikka, joka sisälsi paljon kansallisia toimia. Se antoi edellytykset maatalouden jatkumiselle Suomessa. Suomi halusi maatalouden hintoihin siirtymäkausia, joita oli aiemmin myönnetty uusille EU-jäsenmaille. Suomi ei niitä kuitenkaan saanut. Tuottajahinnat alenivat keskimäärin 45 prosenttia. Tulonmenetyksiä kompensoitiin osin tulotuilla sekä siirtymäkauden lisähintoina. Edellä mainitun lisäksi viljelijöille korvattiin kertaluonteisesti varastojen arvonalennus. Tämä sen takia, etteivät markkinat olisi häiriintyneet viljelijöiden tyhjentäessä varastonsa ennen vuodenvaihdetta. (Laurila 2004, 363–364.)

Maatalouden rahavirroissa tapahtui suuria muutoksia EU-jäsenyyden myötä. Maatalouden tuottojen rakenteissa tapahtuivat merkittävimmät muutokset. EU-

jäsenyyden takia kasvinviljelyn markkinahintainen tuoton osuus aleni puoleen entisestä, kotieläintuoton osuus aleni kolmanneksen ja puutarhatuoton osuus säilyi entisellään. Muutos oli merkittävin tukien osuudessa. Suomen maatalouden historia-teoksessa kerrotaan, että tukien osuus kokonaistuotosta ennen EU-jäsenyyttä oli noin 17 prosenttia, heti liittymisen jälkeen luku oli 40 prosenttia ja muutama vuosi liittymisen jälkeen osuus oli jo 44 prosenttia. Osuus kertoo siitä, että maataloustuen merkitys oli ratkaiseva koko elinkeinon olemassa ololle. Ilman tukia maatalouden harjoittaminen elinkeinona olisi ollut mahdotonta. Viljelijä ei olisi saanut minkäänlaista palkkaa tai tuottoa yritykseen sijoittamalleen pääomalle, vaan olisi itse jäänyt maksumieheksi. Vaikka kyseessä ovatkin keskiarvoluvut, ei Suomessa juurikaan ollut tiloja, jotka olisivat voineet jatkaa vain tuotteista saatavien markkinahintojen varassa. (Laurila 2004, 364–365.)

Taulukko 4.2 Maa- ja puutarhatalouden tunnusluvut 1992–2003 vuoden 2003 hinnoin (Laurila 2004, 384.)

MAA- JA PUUTARHATALOUDEN TUNNUSLUVUT 1992–2003 (VUODEN 2003 HINNOIN).

Indikaattori	1992 –1994 keskim.	1995 –1997 keskim.	2001 –2003 keskim.	Muutos vuodesta 1992–94 vuoteen 1995–97 %	Muutos vuodesta 1995–97 vuoteen 2001–03 %	Muutos vuodesta 1992–94 vuoteen 2001–03 %
	1 000 €	1 000 €	1 000 €			
Tuotot	4 958	4 134	3 986	-17	-4	-20
- Kasvinviljelytuotto	958	403	352	-58	-13	-63
- Kotieläintuotto	2 618	1 516	1 474	-42	-3	-44
- Puutarhatuotto	409	328	352	-20	7	-14
- Tuet	859	1669	1741	94	4	103
- Muut tuotot	113	218	68	93	-69	-40
Kustannukset	3 467	2 876	2 832	-17	-2	-18
Yrittäjätulo	1 491	1 257	1 153	-16	-8	-23

Lähteet: Niemi & Ahlstedt 2004; MTTL 1999.

Yrittäjätulo tarkoittaa yrittäjän palkaksi ja oman pääoman koroksi jäävää korvausta. EU-jäsenyyden myötä maatalouden yhteenlaskettu yrittäjätulo aleni välittömästi 16 prosenttia (Taulukko 4.2). Yrittäjätulo oli alentunut 2000-luvun alkuun mennessä niin, että se realistisesti oli 23 prosenttia alemmalla tasolla,

kuin ennen EU-jäsenyyttä. Yrittäjätulo ei alentunut enempää, koska maatalouden tuottavuus parani. Vuonna 2003 saatiin samalla panoksella aikaan noin 19 prosenttia enemmän tuotosta maataloudessa kuin vuonna 1992. Keskimäärin tuottavuus parani 1,6 prosenttia vuodessa. Tuotantosuuntien välillä oli kuitenkin eroja, esimerkiksi viljantuotannon tuottavuus heikkeni ja nautakarjatilojen tuottavuus nousi. (Laurila 2004, 382–383.)

5 HAASTATTELUT

Tämän tutkimuksen teon yhteydessä haastateltiin ihmisiä, jotka ovat tai ovat olleet tekemisissä Euroopan unionin ja maatalouden kanssa. Haastateltavia olivat maaseutupäällikkö Sirpa Leväinen Juvan kunnanvirastosta ja maatilatiimin vetäjä Jaakko Heinola ProAgrialta Lappeenrannasta. Viljelijänäkökulmaa tutkimukseen antoivat Irene ja Reino Multanen Joroisista.

Keskusteltaessa suurimmista EU:n Suomen maatalouteen mukanaan tuomista muutoksista esille nousivat paperitöiden ja byrokratian määrän lisääntyminen. Talouspuolen neuvojana Heinolalla nousi ensimmäisenä mieleen tulorakenteen muutos. Aikaisemmin suurin osa viljelijän tulosta saatiin myytävistä tuotteista. Nykyään tietyissä tuotantosunnissa tuet muodostavat jo suuremman osan viljelijän tuloista kuin tuotteista saatavat myyntitulot. Heinola arvelee tämän olleen osatekijä, joka aiheutti viljelijämasennusta ja lamaantumista heti Suomen liittyttyä Euroopan unioniin. Multaset sanovatkin sen olleen kaikkein pahinta, kun tuli tunne, että maatalousyrittäjät saivat palkan ”armosta”, eivätkä myymistään tuotteista. Suomen EU-jäsenyys näkyi myös erittäin tarkkana seurantana. Leväinen sanoo elintarviketurvallisuuteen liittyvien säännösten tiukentuneen ja tarkentuneen. Hän kuitenkin huomauttaa, että näin olisi voinut käydä myös ilman EU:ta.

Tukipolitiikalla EU säätelee maataloutta, mutta tukia ei tietenkään ole pakko hakea. Vihannesviljelyssä markkinoilta saatu tuotto on kuitenkin tärkeämpi kuin tukien kautta saatu. Esimerkiksi ympäristöehtojen noudattaminen on tullut tukiehdoksi, mutta periaatteessa kyllähän niitä sääntöjä täytyy noudattaa ilman tukipolitiikkaakin. Ympäristönsuojelussa annetut säännöt, esimerkiksi kasvunsuojeluaineiden käytöstä, koskevat kaikkia. Leväinen arvelee, että suurin osa lakimuutoksista olisi tullut voimaan ilman EU:takin. Esimerkiksi Sveitsi, joka ei kuulu Euroopan unioniin, ei pysty viemään tuotteitaan maan ulkopuolelle, jollei se pysty osoittamaan seuraavansa samoja määräyksiä. Kuluttajien paine on kova.

Leväinen kertoo, että ennen Euroopan unioniin liittymistä, veronmaksajilla oli voimakasta kapinahenkeä maatalouden rahoittamista vastaan. Vallitsi yleinen harhaluulo, että kun Suomella koittaa EU-aika, loppuu kansallinen maataloustuki. Lopulta kuitenkin kävi niin, että kun tuottajahinnat putosivat puoleen, maataloustukia maksettiin entistä enemmän. Kuluttajilla ollut mielikuva Euroopan unioniin liittymisestä ei tuntunut pitävän paikkaansa. Vaikutti, että tuottajat ymmärsivät ja osasivat ennakoida paremmin tukipoliittista byrokratiaa.

Heinola huomaa EU:n nopeuttaneen Suomen maatalouden rakennekehitystä. Pienet tilat lopettivat toimintansa. Suomen liittyttyä Euroopan unioniin jäljelle jääneet tilat suurensivat kokoaan. Tilamäärä on kokonaisuudessa vähentynyt, karjatiloihin vielä kasvitiloja rajummin. Heinola kertoo osa-aikaviljelyn lisääntyneen varsinkin isojen kaupunkien ympärillä. Kun maataloudesta ei saada riittävää elantoa, hakeutuvat ihmiset muihin töihin ja jatkavat maatilansa viljelyä siinä sivussa. EU:n myötä viljelijän on täytynyt sopeutua myös markkinahintojen vaihteluun. Ennen EU-jäsenyyttä tuottajahinnat olivat Suomessa melko vakaat, nykyään ennustettavuus on huonompi. Kun ollaan osa globaalia yhteisöä, markkinahinnat eivät riipu enää omasta tilanteesta, vaan nimenomaan koko maailman tilanteesta.

Multasetkin huomasivat eroja maatilojen rakenteissa: tilakoot kasvoivat ja pieniä tiloja alkoi hävitä. Multaset luopuivat sokerijuurikkaan ja tärkkelysperunan viljelystä EU:n myötä, koska siitä tuli kannattamatonta. Viljelijäpariskunta kokee, että heidän ainoa vaihtoehtonsa ansaita elantonsa maatilaltaan oli erikoistuminen työteliäämpiin tuotteisiin. Tilakoon kasvattaminen ei ollut vaihtoehto, koska heillä alkoi tulla jo ikä vastaan. Lisäksi Joroinen on tunnettu puutarhakasvien viljelykunta, joten ei siellä olisi ollut vapaita peltojakaan.

Myös ennen EU-jäsenyyttä Suomen maataloudessa oli tukipolitiikkaa, mutta tuen osuus viljelijän tuloista oli paljon pienempi. Tuet olivat myös enemmän tuotantoon sidottuja. Multaset sanovat sen tuntuvan hullunkuriselta, että joidenkin tuotteiden tuet vaikuttavat niin paljon, että tuotannon tehokkuudella ei ole niin väliä. Vihannesviljelyssä tuilla ei ole niin suurta merkitystä kuin muussa kasviviljelyssä.

Multasten valttina ovat aina olleet laadukkaat tuotteet ja laadun eteen on myös tehty töitä. Heti maanmuokkauksesta ja taimenistutuksesta lähtien viljelijät pyrkivät tekemään kaikkensa satotappion minimoimiseksi. Heidän tilallaan tehtiin enemmän pieniä ylimääräisiä toimenpiteitä suuriin tiloihin verrattuna. Muun muassa peltoja harattiin käsin ja taimenistutuksia seurattiin hyvin tarkasti. Liimapyödyksillä tarkkailtiin tuholaisilannetta ja tuholaisorjunnat hoidettiin tilanteen mukaan. Tilalla elettiin kasvien ehdoilla. Jos tuote valmistui viikonloppuna, se nostettiin silloin. Säännöllisistä työajoista ei ollut tietoaakaan, kun kuivien kausien aikaan päivän töiden jälkeen yöt vietettiin kastelukoneiden parissa.

EU toi viljelijän arkeen roimasti lisää paperitöitä. Multaset kertoivat, että kaikki tärkeät paperit piti täyttää ammattilaisen apuun turvautuen. Viljelijäpariskunta koki avun olleen riittävää ja helposti saatavilla. Heinola kertoo, että heillä Etelä-Karjalassa ja Kymenlaakson alueella järjestetään joka vuosi viljelijäkoulutukset, joissa käydään tukipoliittiset muutokset läpi. Heillä ProAgrialla neuvojat täyttävät satoja hakemuksia vuosittain. Tuottajilla on myös tukiaavustajia, ja osa viljelijöistä hoitaa tukihakemuksensa itse.

Leväinen kertoi, että MTK:lla tukihenkilösysteemi. Myös kunnissa tarkastetaan hakemuksia ja neuvotaan viljelijöitä. Leväinen ja Heinola kehuvat uutta sähköistä tukienhakujärjestelmää. Sähköisessä tuenhausta ohjelma kertoo tuenhakijalle, jos hakemuksissa ilmenee ristiriitaisuuksia, esimerkiksi pinta-alojen osalta. Ohjelma antaa myös ohjeita. Sähköisen hakemisen kerrotaan olevan helppoa ja sen kautta voi tehdä muutositmoituksiakin. Sekä Joroisissa että Lappeenrannassa arveltiin, että sähköistä tukihakemuspalvelua on käyttänyt tänä vuonna noin 20 prosenttia viljelijöistä. Muutaman vuoden kuluessa luvun uskotaan vielä kasvavan melkoisesti.

Multaset pitivät yhtenä suurimpana muutoksena oman päättävällän menettämistä. Täytyi elää määräaikojen mukaan ja raportoida EU:lle kaikesta. Kaikki pelloille tehtävät toimenpiteet oli kirjattava lohkoakohtaisesti. Kasvulohkojen pinta-alat oli mitattava ja ilmoitettava hehtaareina kahden

desimaalin tarkkuudella. Byrokratia vei viljelijältä aikaa ja hidasti toimintaa. Esimerkiksi kukkakaali ja parsakaali kuuluvat samaan tukiryhmään ja vaikka ne kasvatettaisiin vierekkäin, on molemmille tehtävä omat lohkomittaukset ja muut toimenpiteet.

Ennen EU-jäsenyyttä viljelijä sai viljellä ilman lukkoon lyötyä viljelysuunnitelmaa. Tästä oli hyötyä, esimerkiksi kun tuli hyvin kylmä kevät. Silloin suunnitelmiaan pystyi muuttamaan hyvin nopeastikin ilman sen suurempia toimenpiteitä. EU-jäsenyyden myötä viljelijöiden täytyi palauttaa tukihakemuksensa yleensä huhtikuun loppuun mennessä, jolloin mitään ei ole vielä edes kylvetty. Viljelysuunnitelmasta ja sen muutoksista täytyi tehdä ilmoitus tiettyyn päivämäärään mennessä.

Multasilla riittää mielenkiintoisia EU-kokemuksia uransa varrelta. Muun muassa laadunvalvonnassa oli heidän mielestään kummallisia sääntöjä. Esimerkiksi kylmiössä oli purettava auki tietty prosentuaalinen määrä pakkauksista ja tarkistettava tuote vielä uudelleen. Pellolla tehty laadunvalvonta ei riittänyt. Lisäksi viranomaisille täytyi ilmoittaa tarkalleen, missä laadunvalvontakansiota säilytetään. Irene Multanen kävi laadunvalvontakurssin vuonna 1997. Sen jälkeen ei ollut enää jatkokursseja, mutta joka vuosi täytyi maksaa laadunvalvontamaksu.

Reino Multanen muistelee, kuinka erään heidän viljelemänsä lohkon yli oli naapuri käynyt ajamassa hevosellaan. Tarkastajan mielestä pienen peltokaistaleen yli kulki siis tie ja kyseessä olikin kaksi erillistä lohkoa. Eräaseen toiseen lohkoon taas oli jäänyt kyntämisen jälkeen vähän reilummin ojanpiennarta. Tämä sen takia, ettei traktori olisi uponnut ojaan. Maa muokattaisiin kuitenkin vielä seuraavana keväänä. Tarkastajan mielestä piennar oli liian leveä ja peltoa ilmoitettua vähemmän. Näin tarkastaja sai vähennettyä muutaman neliön tukeen oikeuttavaa alaa. Määrä oli kuitenkin niin pieni, ettei se riittänyt sanktioihin. Multaset toteavat, että EU:n kanssa sai olla tarkkana. Joskus heille on yritetty määrätä aiheettomasti sanktioitakin.

Multaset myöntävät, että välillä valvonta tuntui viljelijän ”kiusaamiselta” ja että väkisin yritetään saada viljelijä kiinni edes jostakin pienestä virheestä. Multasten mielestä valvonta ei jakaudu tasapuolisesti. Aina samat tilat tuntuvat olevan tarkastuksessa, vaikka huomautettavaa ei ole löytynyt. Valvontaa tulisikin heidän mielestään tasapuolistaa. Multasille suurimpia EU:n tuomia haasteita oli hyväksyä se, että EU määräsi kaikesta. He ihmettelevät, miten yhdellä ammattialan sektorilla voi olla näin kova valvonta ja byrokratia. Lisäksi ihmisten kärkevät mielipiteet Suomen maatalouden kansallisesta tukemisesta tuntuvat ikäviltä. Kun joltain alalta tulot pudotetaan puoleen, niin kai sitä on jotenkin kompensoitava.

Opinnäytetyötäni varten haastattelin myös europarlamentaarikko Riikka Mannerta. Hänen mukaansa EU:ssa arvostetaan ruuan omavaraisuutta, varsinkin tilanteessa, jossa ruuan tarve maailmalla jatkuvasti kasvaa. Toki on myös niitä ryhmittymiä, jotka ajattelevat, että on sama, mistä ruoka tulee. He ajavat maatalousalalle vapaita markkinoita (tätä linjaa ajavat lähinnä Ruotsin, Tanskan ja Hollannin edustajat tai ainakin osa heistä.) Mannerin mielestä Suomessa ja kaikkialla Euroopassa tarvitaan maataloutta, omavaraisuus on tärkeä turvallisuuskysymys. Tarvitaan myös markkinoita sääteleviä mekanismeja, maataloutta ei voi käsitellä samalla tavalla kuin muita aloja.

Manner kertoo, että tuleva CAP-uudistus linjaa pitkälti tulevan rahoituskauden maatalouspolitiikkaa 2014 eteenpäin. Toki vihreät arvot ja ympäristökysymykset yleensä ovat tulleet tiiviimmin osaksi maatalouteen liittyvää keskustelua. Se heijastuu tulevien vuosien politiikkaan. Maataloutta on linkitetty myös keskusteluun energiakysymyksistä ja vihreästä taloudesta. Varmasti näitä asioita linkitetään tulevaisuudessa entistä vahvemmin maatalouspolitiikkaan ja tukiin.

Manner tuo esille, että täällä hetkellä keskustellaan siitä, tulisiko vallitsevaa kaksipilarijärjestelmää muuttaa. Eräät uudet jäsenmaat ajavat mm. yhteisrahoituksen lakkauttamista, koska pitävät sitä epäreiluna menetelmänä. He ajavat suorien tukien vahvistamista. Mannerin mielestä yhteisrahoituksen tulee säilyä, samoin kuin tuen pysyvistä luonnonhaitoista kärsiville alueille.

Ympäristötuet halutaan linkittää entistä tehokkaammin osaksi tukipolitiikkaa. Maaseudunkehittämisen tuesta on myös keskusteltu, on ryhmittymiä, jotka haluaisivat siirtää maaseudun kehittämisen tuen suoraan aluepolitiikan alle. Keskustelua on herättänyt myös tilatuen oikeudenmukaisuus. Tulisiko siis tukia maksaa enemmän suoraan tuotantoon sidottuina? Manner toteaa nykyisessä järjestelmässä olevan ongelmansa.

Keskusteltaessa tulevaisuuden haasteista maatalousalalla Riikka Manner tuo ilmi, että ensimmäinen haaste on tietysti maatalousbudjetin koko. On ensisijaisen tärkeää, että tulevallakin rahoituskaudella 2014 alkaen EU-budjetista löytyisi vähintään yhtä paljon rahaa maataloudelle kuin tähänkin saakka. Tällä hetkellä maatalous lohkaisee EU-budjetista runsaan 30 prosenttia, joten paineet budjettileikkauksille ovat kovat. Päätökset tästä tehdään ensi vuoden aikana. Suomalaisittain yhteisrahoituksen turvaaminen sekä LFA:n jatkuminen koko Suomen kattavana ovat tärkeimmät tavoitteet. Toki haasteena on myös maanviljelijöiden vakaan tulotason säilyttäminen. Investoinnit ovat kovia, joten ne luovat omat paineensa tuottajalle. Tällä hetkellä kauppa on saanut valtaa tulonjaossa. Hinnat ovat nousseet, mutta tuottajan siivu on pysynyt ennallaan.

YHTEENVETO

Vuoden 1995 alusta alkanut EU-jäsenyys mullisti maatalouden ja viljelijän arjen Suomessa. Viljelyn kannattavuus heikkeni, pieniä tiloja suosiva politiikka loppui, viljelijöiden tulot alenivat ja maatalouden tulonmuodostuksessa tapahtui iso rakenteellinen muutos. Kaikki oleelliset maatalouspoliittiset päätökset alettiin tehdä EU-tasolla ja viljelijät joutuivat tekemisiin omatoimisuutta ja tarkkaavaisuutta vaativan monimutkaisen tukijärjestelmän kanssa. Tukijärjestelmä ei tuonut entisenlaista tulotasoa, sillä tuotteiden tuottajahinnat laskivat ja toimeentulo rakentui pitkälti hallinnassa olevien hehtaarien ja eläinten lukumäärän perusteella. (Laurila 2004, 395.)

EU:n liittymisneuvotteluissa Suomi haki ratkaisua, joka säilyttäisi maatalouden toimintaedellytykset jotakuinkin EU-jäsenyyttä edeltävällä tasolla. Tässä ei kuitenkaan onnistuttu, vaan viljelijöiden tulotaso jäi jälkeen muiden ammattiryhmien tulokehitykseen verrattuna. (Laurila 2004, 395–396.)

EU-jäsenyyden seurauksena Suomen maatalous oli entistä enemmän julkisen tuen varassa. Tukiriippuvuus saattaa pitkällä aikavälillä vaikuttaa yhteiskunnan suhtautumiseen maataloutta kohtaan. Suomen EU-ajan alussa tuen oikeutusta kyseenalaistavaa keskustelua ei vielä kovin paljon ollut, sillä kansalaiset tunsivat sympatiaa jäsenyydestä kärsinyttä elinkeinoa kohtaan. (Laurila 2004, 395–396.)

OMIA POHDINTOJA

Tammikuun 1. päivänä vuonna 1995 Suomi liittyi Euroopan unioniin. Olin tuolloin 8-vuotias ja muistan tapahtuman. Silloin en ymmärtänyt, mitä se tarkoitti ja mietin, minkä muotoinen maa Suomesta nyt tulee, kun rajat muuttuvat. Vaikka en tarkalleen tiennyt, mikä on Euroopan Unioni tai mitä siitä seuraisi, tiesin kuitenkin, että se on paha asia. Olin katsonut vierestä, kuinka maanviljelijävanhempani tuskailivat sen mahdollisuuden kanssa, että Suomi liittyisi EU:hun. Näin myös sen pettymyksen ja huolen, kun kansanäänestyksen tuloksen ilmoitettiin puoltavan Suomen liittymistä EU:hun.

Minulla on aina ollut negatiivinen suhtautuminen Euroopan unioniin. Suuri syy on varmasti ollut se, että olen kasvanut EU-vastaisessa ympäristössä. Olikin mielenkiintoista ottaa aihe nyt tutkittavaksi laajemmin. Itse en olisi keksinyt tätä aihetta. Kun ohjaava opettajani aihetta minulle ehdotti, se tuntui mielenkiintoiselta mahdollisuudelta ottaa selvää asioista, jotka ovat minua jo aiemmin mietityttäneet. Olen saanut seurata ja olla mukana maataloustöissä vuosien ajan. Opinnäytetyössäni tutustun teoriaan ja byrokratiaan maatalouden taustalla.

Mielipiteeni Euroopan unionista on tämän opinnäytetyöprosessin aikana muuttunut positiivisemmaksi. Olen edelleen sitä mieltä, että Euroopan unioni toi maataloudelle haasteita ja hankaloitti maatalouselinkeinoja monin eri tavoin. EU:lta tulee jatkuvasti uusia muutoksia eri maatalouden linjauksiin ja ajan tasalla pysyminen voi olla haastavaa. Esimerkiksi vasta viime viikolla EU ilmoitti uusista linjauksistaan maataloudessa. Opinnäytetyöprosessini myötä näen EU:ssa myös hyviä puolia, eivätkä ne kaikki EU:n tuomat maatalouspoliittiset muutoksetkaan pahasta ole. Suuri osa muutoksista olisi luultavasti tapahtunut myös ilman EU:ta.

On vaikea kuvitella, mitä olisi tapahtunut, jos Suomi ei olisi liittynyt Euroopan unioniin. Muutospaineet Suomen maataloudelle olivat olemassa jo ennen EU-jäsenyyttäkin, joten tuskin maatalous olisi pysynyt samanlaisena kuin 1980-luvulla. EU kattaa myös paljon muutakin kuin pelkän maatalouden. Kun

ajattelen EU:ta kokonaisuudessaan, olen sitä mieltä, että Suomen EU-jäsenyys on hyvä asia... Vaikka se vähän aiheuttikin harmaita hiuksia vanhemmilleni.

TAULUKOT

Taulukko 3.1 Maatalouden tukijärjestelmä vuonna 2004 (Laurila 2004, 367), s 37

Taulukko 4.1 EU:n ja Suomen maatalouspolitiikan tavoitteet (Laurila 2004, 365), s 48

Taulukko 4.2 Maa- ja puutarhatalouden tunnusluvut 1992-2003 vuoden 2003 hinnoin (Laurila 2004, 384), s 54

LÄHTEET

Eurooppatiedotus a. Ulkoasiainministeriö.

<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=92659> (Luettu 26.5.2010)

Eurooppatiedotus b. Ulkoasiainministeriö

www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?nodeid=37770&contentlan=1&culture=fi-FI (Luettu 26.5.2010)

Eurooppatiedotus c. Ulkoasiainministeriö. Nro 125/2010. EU lyhyesti.

Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=189641 (Luettu 2.6.2010)

Eurooppatiedotus d. Ulkoasiainministeriö.

<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?nodeid=37838&contentlan=1&culture=fi-FI> (Luettu 26.5.2010)

Europa a. Euroopan unionin portaali.

europa.eu/abc/panorama/index_fi.htm (Luettu 20.11.2010)

Europa c. Euroopan unionin portaali.

http://europa.eu/abc/treaties/index_fi.htm (26.5.2010 Luettu)

Europa d. Euroopan unionin portaali.

europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_fi.htm (Luettu 16.11.2010)

Europa e. Euroopan unionin portaali.

http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_4/index_fi.htm (Luettu 15.6.2010)

Europa f. Euroopan unionin portaali.

http://europa.eu/pol/agr/index_fi.htm (Luettu 10.6.2010)

Europa g. Euroopan komissio.

http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_fi.htm (Luettu 14.6.2010)

Europa h. EUR-Lex.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D0144:FI:NOT> (Luettu 14.6.2010)

Europa i. Euroopan unionin portaali.

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/l11096_fi.htm (Luettu 1.8.2010)

Europa j. Euroopan komissio.

http://ec.europa.eu/agriculture/fin/index_fi.htm (Luettu 1.8.2010)

Europa k. Euroopan unionin portaali.

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/general_provisions/index_fi.htm (Luettu 27.9.2010)

Europa l. Euroopan unionin portaali.

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/general_provisions/l28027_fi.htm (Luettu 27.9.2010)

Kalakukko ry.

http://www.kalakukkory.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=86 (Luettu 12.11.2010)

Laurila I. P. 2004. Maatalouden EU-aika. Toim. Markkola P. Suomen maatalouden historia III. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 349–401.

Maaseutuvirasto a.

<http://www.mavi.fi/fi/index/eutuet/eutukitietoa/maaseuturahasto.html> (Luettu 26.8.2010)

Maaseutuvirasto b.

<http://www.mavi.fi/fi/index/eutuet/eutukitietoa/maataloustukirahasto.html> (Luettu 26.8.2010)

Maaseutuvirasto c.

<http://www.mavi.fi/fi/index/eutuet/kansallisettuet.html> (Luettu 12.10.2010)

Maaseutuvirasto d.

www.mavi.fi/fi/index/tietoavirastosta/tiedotteet/101112_eutukitiedot.html (Luettu 12.10.2010)

Maa- ja metsätalousministeriö a

<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maatalouspolitiikka/eulainsaadanto.html> (Luettu 29.8.2010)

Maa- ja metsätalousministeriö b

http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maatalouspolitiikka/beslutsfattande_inom_EU_jordbrukspolitik.html (Luettu 29.8.2010)

Maa- ja metsätalousministeriö c.

www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/tuet/merkitys.html (Luettu 4.11.2010)

Maa- ja metsätalousministeriö d.

<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/tuet/merkitys/eunsuorientukienjarjestelma.html> (Luettu 26.8.2010)

Maa- ja metsätalousministeriö e.

http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/tuet/merkitys/ymparistotuki_luonnonhaittakorvaus.html (Luettu 7.11.2010)

Maa- ja metsätalousministeriö f.

<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/141.html> (Luettu 11.11.2010)

Niemelä J. 2008. Talonpoika toimessaan. Helsinki: Hakapaino Oy

Ruonala, M. 2008. EU-perusteos. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Ulkoasiainministeriö.

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15625&contentlan=1&culture=fi-FI> (Luettu 15.6.2010)

Vaalit. Oikeusministeriö.

<http://www.vaalit.fi/15896.htm> (Luettu 2.6.2010)

Valtioneuvosto a.

<http://www.valtioneuvosto.fi/eu/tietoa/toimielimet/fi.jsp#Parlamentti> (Luettu 2.6.2010)

Valtioneuvosto b.

<http://www.valtioneuvosto.fi/eu/tietoa/toimivalta/fi.jsp> (Luettu 24.5.2010)

Valtioneuvosto c.

<http://www.valtioneuvosto.fi/eu/tietoa/direktiivi/fi.jsp> (Luettu 24.5.2010)

YLE. Uutiset. Tausta: 141-neuvottelujen vaiheet.

www.yle.fi/uutiset/muu/2007/10/141-neuvottelujen_vaiheet_254986.html
(Luettu 11.11.2010)